

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Інститут Електроенергетики
Електротехнічний факультет
Кафедра переклад

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студентки Ковальчук Анастасії Олексіївни

академічної групи 035М-20з-1

спеціальності 035 Філологія

спеціалізації 035.041 за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

на тему: «Структурно-семантичний аналіз англійських та німецьких фразеологізмів та їх переклад українською мовою (на матеріалі науково-популярних текстів)»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	доц. Кабаченко І.Л.			

Рецензент	проф. Введенська Т.Ю.			
-----------	--------------------------	--	--	--

Нормоконтролер	доц. Бойко Я.В.			
----------------	-----------------	--	--	--

Дніпро
2022

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри
перекладу

_____ Введенська Т.Ю.
(підпис) (прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2022 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня магістр

студентки Ковальчук А.О. академічної групи 035м-20з-1
(прізвище та ініціали) (шифр)
спеціальності 035 Філологія

спеціалізації 035.041 за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

на тему: “Структурно-семантичний аналіз англійських та німецьких фразеологізмів та їх переклад українською мовою (на матеріалі науково-популярних текстів)”

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка»

№ _____ від ____ . ____ .2022

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	29.10.2021
Розділ 2	ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ У ВИВЧЕННІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ	28.12.2021

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Кабаченко І.Л.
(прізвище, ініціали)

Дата видачі 21.10.2021

Дата подання до екзаменаційної комісії 25.01.2022

Прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

Ковальчук А.О.
(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.....	7
ПОНЯТТЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ І ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ В ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	7
1.1 Фразеологія як лінгвістична дисципліна.....	7
1.2 Поняття і внутрішня форма фразеологічної одиниці.....	11
1.3 Класифікація фразеологічних одиниць.....	21
1.4 Шляхи поповнення англійської і німецької фразеології.....	31
Висновки до розділу 1.....	41
РОЗДІЛ 2.....	43
ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ І НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	43
2.1 Загальна специфіка перекладу фразеологізмів.....	43
2.2 Національно-культурна специфіка у фразеології і переклад.....	46
2.3 Основні види перекладів фразеологізмів.....	50
2.4 Аналіз передачі фразеологізмів шляхом фразеологічного перекладу.....	53
2.5 Аналіз передачі фразеологізмів за допомогою перекладацьких трансформацій.....	75
Висновки до розділу 2.....	88
ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Вивчення фразеологічних одиниць є необхідною складовою частиною дослідження лінгвоментальності кожного народу. Фразеологічні фонди англійської і німецької мов відрізняються багатством і різноманітністю, і кожен аспект їх дослідження заслуговує на особливу увагу.

Темою даної дипломної роботи є структурно-семантичний аналіз англійських та німецьких фразеологізмів та їх переклад на українську мову (на матеріалі науково-популярних текстів).

Об'єктом дослідження виступають англійські та німецькі фразеологізми.

Предметом дослідження є структурно-семантичний аналіз англійських та німецьких фразеологізмів та їх переклад на українську мову (на матеріалі науково-популярних текстів).

Актуальність теми дослідження зумовлена, насамперед великою кількістю запропонованих класифікацій, різноманітними підходами та методами дослідження проблеми функціонування фразеологізмів і англійській і німецькій мовах. Це свідчить про цікавість, яку вони викликали і продовжують викликати у вітчизняних і зарубіжних дослідників. Існує значна кількість робіт присвячених фразеологізмам, та все ж багато що, відносно них залишається незрозумілим.

Матеріалом дослідження виступають приклади вживання фразеологізмів, відібраних з текстів статей сучасних науково-популярних ЗМІ, а саме *Global News World, Google News, BBC, CNN Die Zeit, Die Welt, Focus, Spiegel*.

Наукова новизна дослідження полягає у порівняльній характеристиці засобів перекладу англійських та німецьких фразеологізмів, враховуючи їх соціокультурні особливості.

Практична цінність дослідження полягає в методологічному значенні роботи для перекладачів в області перекладу текстів художнього, наукового,

технічного та ін. характеру.

Мета даної дипломної роботи визначити поняття фразеологічної одиниці; дослідити основні особливості фразеологічної одиниці та її функції; проаналізувати функціонування цитати в мовленні; визначити соціокультурні особливості англійських та німецьких фразеологічних одиниць; проаналізувати основні засоби перекладу англійських та німецьких фразеологічних одиниць українською мовою.

Відповідно до мети роботи визначено наступні **завдання**, які першочергово потрібно виконати для розкриття даної теми:

- розглянути різні підходи до визначення понять «фразеологія» і «фразеологізм»;
- надати різні класифікації фразеологізмів;
- навести приклади утворення та вживання фразеологічних одиниць;
- дослідити загальні проблеми перекладу фразеологічних одиниць;
- визначити національно-культурну специфіку перекладу фразеологізмів;
- розглянути на практиці та проаналізувати речення з науково-популярного дискурсу сучасних ЗМІ, що містять у своїй структурі фразеологізми;
- визначити основні способи передачі англійських і німецьких фразеологізмів українською мовою шляхом застосування різних методів перекладу.

Дослідження фразеологізмів здійснюється у рамках комплексного підходу, що зумовило застосування сукупності лінгвістичних методів і аналізу фактичного матеріалу відповідно до мети та завдань роботи, що включають: метод текстового пошуку з подальшим узагальненням отриманих результатів; описовий метод; структурний метод; порівняльний і опозиційний метод.

Структура дипломної роботи визначається її метою та поставленими в ній завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовуються актуальність теми, визначаються об'єкт і предмет дослідження, викладаються цілі і конкретні завдання роботи, що виносяться на захист, практична і теоретична значущість.

У першому розділі теоретичне дослідження спрямоване на аналіз змісту теми на основі наукових праць таких авторів, як Виноградов В.В., Шанський Н.М., Кунін А.В, Амосова Н.Н., Арсентьева Е. Ф., Телія В. Н., та ін .

У другому розділі увага зосереджена на практичному аналізі використання різних перекладацьких методів для перекладу фразеологічних одиниць з німецької та англійської мови на українську.

У висновках наводяться результати досліджень даної дипломної роботи.

У роботі міститься 84 першоджерел.

У додатках наводяться результати практичного аналізу основних способів перекладу англійських і німецьких фразеологізмів українською мовою.

РОЗДІЛ 1.

ПОНЯТТЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ І ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ В ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

1.1 Фразеологія як лінгвістична дисципліна

Мова як дзеркало народної культури, народної психології та філософії, як єдине у багатьох випадках джерело історії народу і його світогляду давно сприймалася і використовувалася культурологами, міфологами та мовознавцями у своїх дослідженнях.

Фразеологія – це найбільша скарбниця і неминуща цінність будь-якої мови. Вона відображає світ почуттів, образів, оцінок того чи іншого народу, вона самим безпосереднім чином пов'язана з культурою мови. Об'єктом вивчення фразеології в першу чергу є фразеологічна одиниця, що стане об'єктом і нашого дослідження.

Фразеологія – це засіб мови, а отже, і літератури, і публіцистики. Фразеологізм – не просто стійке словосполучення слів, не просто мовний і стилістичний засіб. Фразеологізм – це вислів, у якому завжди є краплинка менталітету нації, її світосприйняття, її культури – її обличчя [55].

Дослідниця Р.Х. Хайрулліна вважає, що національна специфіка мовної картини світу і мовної поведінки може пояснюватися специфікою культури народу, але також і структурними особливостями мови. Найбільш яскраво національна специфіка мовної картини світу і мовної поведінки відбивається у фразеології мови [43, 44].

Ф.Г. Фаткуліна поняття «фразеологічна картина світу» розуміє як частину мовної картини світу, що описується засобами фразеології, в якій кожен фразеологічний зворот є елементом суворої системи і виконує певні функції в описі реалій навколишньої дійсності. За своєю експресивністю і емоційністю фразеологічна картина світу найбільш яскраво і точно відображає дух народу, його національний менталітет, а також культурно-історичний

досвід пізнання світу. Фрагмент фразеологічної картини світу характерний для одного народу, може абсолютно ігноруватися у фразеологічній картині світу іншого народу або розглядатися іншими засобами мовного вираження. Тобто фразеологічна картина світу специфічна для кожної мови.

Фразеологія представляє собою складне явище, вивчення якого потребує власного метода дослідження, а також використання знань інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки та краєзнавства [55].

В області вивчення фразеології різних мов наша країна займає перше місце у світі. Вивчення фразеології характеризується не тільки числом опублікованих робіт, але і їхнім характером. Серед них багато монографій, докторських і кандидатських дисертацій, збірників статей з питань фразеології, фразеологічних словників, бібліографічних покажчиків.

За останні десятиліття фразеологія переросла рамки одного з розділів лексикології і перетворилася в самостійну лінгвістичну дисципліну, що має свій об'єкт і методи його дослідження.

Предмет і завдання, обсяг і методи вивчення фразеології ще недостатньо чітко визначені, і тому не отримали повного висвітлення. Менше за інші розроблені питання про основні особливості фразеологізмів у порівнянні з вільними словосполученнями, про класифікацію фразеологічних одиниць та співвідношення їх з частинами мови і т. д. [55].

Сьогодні фразеологічний склад будь-якої мови є надзвичайно складним явищем у структурному і семантичному плані, і відповідний до мовної природи фразеологічних одиниць опис можна створити, лише досліджуючи їх властивості, зв'язки і функції всебічно. Фразеологічне значення, семантична організованість фразеологічного складу, його кількісний та якісний розвиток були і залишаються предметом дослідження у роботах як вітчизняних так і зарубіжних дослідників. Мовознавці надають найрізноманітніші визначення фразеологічній одиниці і межах фразеології,

що призводить до різних результатів у відповіді на питання про те, чи можна віднести до фразеологізмів конкретні групи одиниць.

Про важливість вивчення фразеологічного багатства кожної мови з точки зору її національного колориту говорить мовознавець Х. Касарес. Він порівнює фразеологію з тасмничим світом, дослідження якого є терміновим, нагальним і невідкладним завданням, оскільки слова можуть чекати, а дослідження фразеологізмів не може зволікати, бо кожне покоління менш чутливе, ніж попереднє, до хвиль минулого, яке швидко віддаляється і стає ефемерним [29, 255].

Наразі фразеологія як наука продовжує розвиватися і привертати увагу багатьох дослідників. З'являються нові проблеми, уточнюються або по-новому висвітлюються питання, які досі не досліджувалися.

Ф.П. Медведєв звертає увагу на те, що фразеологія вивчає такі різновиди фразеологічних одиниць як прислів'я, приказки, крилаті висловлювання, різні ідіоматичні словосполучення, мовні штампи, кліше, каламбури [9, 7].

Л.Г. Скрипник відносить до фразеології такі різновиди, як формули побажань, привітань, формули прокльонів, прийнятих відповідей на певні запитання, прохання, формули піддражнення, складні терміни [14, 24–72].

М.В. Кутьєва також вважає, що фразеологія не просто джерело народної мудрості, але й важлива складова духовної культури будь-якого народу. Завдяки відтворюваності, ідіоматичності і здатності трансформуватися, зберігаючи впізнаваність, фразеологізми стали найпотужнішим прагматичним інструментом емоційного впливу на свідомість і підсвідомість людей. Проте, повноцінне вивчення фразеологізмів у національно-культурному аспекті стає можливим тільки у взаємодії з іншими науками. Перш за все, йдеться про країнознавство, лінгвокультурологію та міжкультурну комунікацію, у рамки вивчення яких входять історико-культурний та економічний розвиток народу, духовні та етичні аспекти його життя [62].

У «Лінгвістичному Енциклопедичному Словнику» фразеологія (грец. *phrasis* – вираз, *logos* – вчення) визначається як розділ мовознавства, що вивчає стійкі ідіоматичні (у широкому сенсі) словосполучення певної мови. Фразеологією називається також сукупність стійких словосполучень у мові у цілому, а також у дискурсі письменника, художнього твору, тощо [74].

Засновником теорії фразеології вважається швейцарський лінгвіст Шарль Баллі, який вперше ввів термін *phraseologie* у значенні «розділ стилістики, що вивчає стійкі словосполучення» [Баллі], але на думку О.О. Нікуліної цей термін зазнав певних змін і сьогодні вживається у трьох інших значеннях:

1. Вибір слів, форма вираження, формулювання;
2. Мова, склад, стиль;
3. Вирази, словосполучення.

У свою чергу Т.Н. Кондратьєва також підкреслює, що термін «фразеологія» наразі має у мові три тлумачення.

По-перше, фразеологія є «розділом науки про мову, що вивчає фразеологічні звороти».

По-друге, це «сукупність всіх фразеологічних зворотів, що функціонують у певній мові (тобто фразеологічний склад мови)».

По-третє, згідно з більш суб'єктивним тлумаченням, фразеологія – це «красиві, пихаті фрази, що приховують бідність або брехливість змісту».

У зв'язку з цим можна позначити деякі завдання фразеології.

По-перше, фразеологічні одиниці потребують чіткої систематизації та класифікації.

По-друге, не простеживши шлях їх історичного розвитку, неможливо до кінця зрозуміти суть даних одиниць, отже, точно визначити їх значення і вживання у мові. Необхідно також з'ясувати закономірності їх виникнення у мові і причини припинення вживання і, нарешті, способи їх взаємодії з іншими виразними засобами мови.

Л. Васильків до завдань фразеології як лінгвістичної дисципліни відносить всебічне вивчення фразеологічного фонду тієї чи іншої мови. Важливими аспектами дослідження цієї науки є: стійкість фразеологічних одиниць, системність фразеології і семантична структура фразеологічних одиниць, їх походження та основні функції. Особливо складною галуззю фразеології є переклад фразеологічних одиниць, що вимагає чималого досвіду у сфері дослідження цієї дисципліни. У науковому відношенні вивчення фразеології має важливе значення для пізнання самої мови [55].

Отже, розглянувши об'єкт і завдання фразеології можна з упевненістю стверджувати, що вона поряд з такими лінгвістичними дисциплінами як семантика, граматики, лексикологія, фонетика, морфологія, стилістика і етимологія займає вагомe місце у сучасній теорії мовознавства і лінгвістичній науці у цілому. Предметом фразеології, як розділу мовознавства є дослідження категоріальних ознак фразеологізмів, на основі яких виділяються основні ознаки фразеологічності і виникає питання про сутність фразеологізмів як особливих одиниць мови, а також виявлення закономірностей функціонування фразеологізмів у мові і процесів їхнього утворення. Однак в умовах наявності єдиного предмета досліджень і не зважаючи на численні докладні розробки багатьох питань фразеології, дотепер існують різні точки зору на те, що таке фразеологізм, яким є обсяг фразеології будь-якої мови.

1.2 Поняття і внутрішня форма фразеологічної одиниці

Будучи основною одиницею фразеологічної системи мови, фразеологізм є складною і багатоаспектною одиницею, яку складно виокремити із загального числа слів, а тим більше словосполучень, і тому вважається, що їй складно надати визначення.

Єдиної думки щодо природи фразеологізмів у мовознавців наразі немає. У сучасній лінгвістиці стійкі вирази часто розглядаються як стилістичні

засоби, фігуральний вислів або штампи, хоча ще Шарль Баллі вказував на специфічні ознаки фразеологізмів.

Л. Васильків зазначає, що фразеологізми – це невичерпні мовні джерела, які живлять мовлення будь-якої стильової зорієнтованості. Вони наповнюють мовлення глибинною свіжістю, надають йому художнього звучання, лексичної й синтаксичної витонченості, довершеності. Вони фіксують найтонші відтінки думок, почуттів, найрізноманітніші якості мовлення людей, надають йому виразності, національного колориту.

Оскільки мова, як і кожне суспільне явище, безперервно розвивається, разом з нею в постійному русі перебуває і її фразеологічний фонд. Фразеологія національної мови збагачується і вдосконалюється, вбираючи в себе безцінні скарби із приказок, прислів'їв, афоризмів і професіоналізмів, анекдотів і жартів – з усього того, що впродовж багатьох віків зберігає у своїй пам'яті носій мови – народ [55].

Л.О. Чиненова звертає увагу на те, що виявлення основних категоріальних ознак фразеологізму спричинило двояке розуміння об'єкта фразеології – у вузькому і широкому сенсі. Їх межі іноді розширювалися, іноді звужувалися залежно від того, яка ознака тим чи іншим дослідником вважалася вирішальною. При вузькому розумінні предметом фразеології є фразеологічні одиниці, при широкому – усі сполучення з образним значенням: фразеологічні одиниці, прислів'я, приказки, афоризми, крилаті вирази [45, 25].

У свою чергу В.М. Мокієнко вважає, що фразеологізми – це невичерпні мовні джерела, які живлять мову будь-якої стильової орієнтованості. Фразеологізми наповнюють мову глибинною свіжістю, надають їй художнього звучання, лексичної та синтаксичної витонченості та досконалості. Вони фіксують найтонші відтінки думок, почуттів, різні якості мови людей, надають їй виразності національного колориту [11, 3].

Аналізуючи фразеологічний матеріал, М.Ф. Алефіренко у своїх дослідженнях визначив, що основними аргументами при виокремленні фразеологізмів у відносно самостійний рівень мовної структури слугують:

1. Своєрідний прояв на фразеологічному рівні загальномовних закономірностей, зумовлених місцем фразем у системі мови та характером їх взаємодії з одиницями інших рівнів;

2. Наявність у фразем ознак, загальних щодо всіх одиниць даного класу, які, висловлюючи їх внутрішні закономірності, становлять специфіку фразеологічної підсистеми мови;

3. Відмінний від інших одиниць (в межах даного класу мовних елементів) розвиток внутрішньої взаємодії фразем, внаслідок чого вони суттєво відрізняються від інших класів мовних явищ;

4. Генетичне і функціональне ставлення фразем до одиниць різних рівнів мовної структури, у результаті якого виникає не лише кількісне зростання мовних елементів, а створюються нелінійні, властиві лише рівню фразем, інтегральні ефекти;

5. Емерджентність (поява нових якостей) одиниць фразеологічного рівня мови, яка проявляється у провідній ролі цілої утворення щодо її складових частин, коли структурно-семантичні ознаки фраземи не визначаються безпосередньо адитивними (здатність до додавання) властивостями її компонентів – одиниць нижчих рівнів мовної структури;

6. Специфічні внутрішньо-фразеологічні зв'язки та відносини, які на відміну від інших мовних одиниць визначають семантичні та граматичні властивості фразем;

7. Своєрідні зовнішні фразеологічні відношення фраземних знаків, які є проявом їх спеціального функціонально-комунікативного призначення;

8. Інваріантні обмеження мовних трансформацій фразем, поза якими видозміна фразеологічних одиниць взагалі неможлива, оскільки вона призводить до їх дефразеологізації [1, 42-47].

За визначенням мовознавця Ф.К. Гужви фразеологізм – це «особлива одиниця мови, що складається з двох або більше роздільно оформлених

компонентів і характеризується цілісністю значення, відтворюваністю у мові і стійкістю лексичного складу і синтаксичної структури».

Є.Н. Степанов фразеологізмами називає семантично цілісні знаки, що представляють собою синтаксично зв'язані поєднання кількох слів. Фразеологічні одиниці (ФО) своїм виникненням і функціонуванням зобов'язані фраземоутворюючій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного і синтаксичного рівнів. Процеси утворення нових стійких зворотів і переінтерпретації і трансформації вже існуючих зворотів відбуваються, по-перше, не в ізольованому етнічному просторі, а, як правило, в умовах постійного контакту носіїв споріднених і неспоріднених мов. По-друге, у дуже стратифікованому у соціальному відношенні сучасному суспільстві мовна свідомість і мовна практика чоловіків і жінок, людей з різною професійною або корпоративною орієнтацією, жителів міст і сіл, різних ландшафтних, кліматичних, історичних регіонів навіть у рамках одного етносу мають певні відмінності.

Отже, актуальним у сучасній фразеології є вивчення етнокультурних і етнопсихологічних особливостей фразеосистем, дослідження механізмів взаємопроникнення різних етнічних фразеосистем в умовах різноманітних мовних контактів їх носіїв. Крім того, виникає проблема виділення урбаністичних фразем, мотивованих реаліями міського побуту і урбаністичною ментальністю мовців, проблема вивчення гендерної, регіональної, корпоративної, професійної фразеології, проблеми індивідуальної і групової переінтерпретації і трансформації фразеологізмів тощо [67, 137 – 138].

Термін «фразеологічна одиниця», за В.В. Виноградовим, мав вживатися для позначення тих словосполучень, які не утворюються у процесі мовлення, проте відтворюються за традицією. Отже, відтворюваність, на думку В.В. Виногорова, є основною ознакою фразеологізму [25, 140].

«Фразеологічна одиниця, – як зазначає О.М. Бабкін, – це така одиниця мови, якій властива цілісність, що виникає у результаті послаблення лексичного значення у слів її компонентів».

О.О. Шахматов називав фразеологізми нероздільними сполуками, які складаються з двох або кількох слів, становлять собою граматичне ціле, але виступають у такій формі, що включає можливість визначити їх взаємну залежність і не дає можливості визначити будь-яке з них самостійним членом речення.

В.І. Тихоша пропонує наступне визначення: «фразеологізми – це стійкі, неподільні сполучення, що складаються з двох і більше слів, існують у мові у готовому вигляді і здатні відтворюватися у свідомості людей, як і слово» [15, 33].

За визначенням Ю.П. Солодуба фразеологізм (фразеологічний зворот) – це стійке поєднання слів з цілісним узагальнено переносним значенням, що виникло на основі образного переосмислення (семантичної трансформації) словесного комплексу – прототипу [39, 33].

О.С. Ахманова визначає фразеологічну одиницю як словосполучення, у якому семантична монолітність (цілісність номінації) має визначальну роль у структурній роздільності його складових елементів, внаслідок чого вона функціонує у складі речення як еквівалент окремого слова.

Фразеологічну одиницю також називають іншими термінами: «автоматизована фраза», «автоматизований елемент», «фракційований знак» «ідіома», «ідіоматичний вираз», «ідіоматичне словосполучення», «фразеологізм», «лексикалізоване словосполучення», «неподільне словосполучення», «фразеограма», «неподільне сполучення слів», «нероздільне словосполучення», «невільне словосполучення», «фразеологічний зворот», «пов'язане словосполучення», «стабільне словосполучення», «сталий зворот», «стале словосполучення».

В.П. Жуков вважає фразеологізм стійкою та відтворюваною окремо оформленою одиницею мови, що складається із компонентів, наділених цілісним значенням та може сполучатися з іншими словами [28, 19].

Г.Б. Антрушина звертає увагу на те, що фразеологічна одиниця у західній лінгвістиці позначається терміном «ідіома». Дослідниця вважає, що фразеологічні одиниці – це картинна галерея, у якій зберігаються яскраві нариси народних звичаїв, традицій, забобонів, пам'ять минулих подій, народних пісень та казок.

За П. Логаном-Смітом ідіома – це номінативна, вигукова або комунікативна фразеологічна одиниця з цілісним значенням, яка характеризується монолітністю структури, тобто є замкненим зворотом [33, 25].

О.В. Кунін ідіомами називає вирази, значення яких не витікає з їхніх граматичних конструкцій або із значення елементів, з яких вони складаються. Дослідник розглядає фразеологічну одиницю як стійке утворення. Він вважає, що розвиток фразеології як лінгвістичної дисципліни неможливий без розробки теорії фразеологічної стійкості. Стійкість фразеологічної одиниці обумовлюється різними типами інваріантності, тобто тих або інших елементів при всіх нормативних змінах [32, 123].

У словнику «Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus» знаходимо наступне визначення ідіоми: «*idiom is a group of words in a fixed order that have a particular meaning that is different from the meanings of each word on its own*» [76].

Дослідник С. Грайс визначає фразеологізм наступним чином: «*it is the co-occurrence of a form or a lemma of a lexical item and one or more additional linguistic elements of various kinds which functions as onsemantic unit in a clause or sentence and which frequency of co-occurrence is larger than expected on the basis of chance.*» [73, p. 6]

Мовознавець Б. Ломанн вважає: *"phraseological units reflect cultural archetypes of an ethno-linguistic community and help to make explicit the peculiarities of its world perception."* [51, p.7]

Дж. Страсслер у своїх дослідженнях зазначає: *"an idiom is a concatenation of more than one lexeme which meaning is not derived from the meanings of its constituents and which does not consist of a verb plus adverbial particle or preposition."* [54, p. 24]

Лінгвіст М. Арройо визначає: *"phraseological unit as a very general but convenient term that covers several types of multi-word units, defined as: a lexicalised, reproducible billexemic or polylexemic word group in common use, which has relative syntactic and semantic stability, may be idiomatised, may carry connotations, and may have an emphatic or intensifying function in a text"* [72, 51]

Пояснюючи різницю між фразеологізмом і ідіомою, у свою чергу дослідник О.М. Мосейчук звертає увагу на те, що ідіома – цей той самий фразеологізм, але тільки з національним колоритом, зрозумілим тільки, у своїй більшості, жителям певної країни. Фразеологізм або крилатий вислів, влучний вислів, що підкреслює основну думку сказаного і зрозумілий для абсолютної більшості людей, незалежно від їх національної ознаки [13, 6].

Л. Винарєва вважає, що ідіома, це один із типів фразеологізму – фразеологічне зрощення. Фразеологізм не обов'язково може бути ідіомою, але ідіома завжди є фразеологізмом. Наприклад, в ідіомі *Содом і гоморра* (англ./нім. *Sodom and Gomorrah*) слова не віддільні одне від одного, а в стійкому фразеологічному звороті *гризти граніт науки* (англ. *to gnaw the granite of science*; нім. *den Granit der Wissenschaft zu nagen*) слова також вживаються окремо [24, 15].

А. Шилець визначає ідіоми як мовні звороти, які не можуть бути розділені на складові частини без втрати первинного сенсу і загальне значення яких не можна вивести зі значень окремих слів, що входять до їх складу. Тобто

фразеологізм і ідіома співвідносяться як рід і вид, проте фразеологізм має більш широке поняття, окремим випадком якого є ідіома [70].

В.О. Пономаренко відзначає, що, як і слово, фразеологічна одиниця може бути однозначною і багатозначною, може вступати в омонімічні, синонімічні, антонімічні парадигми; поєднуватися з різними словами. Як і слово, фразеологічна одиниця володіє трьома підсистемами:

1. Епідигматикою (історично утворення деривацією);
2. Парадигматикою, тобто протиставлення значення однієї фразеологічної одиниці значенням іншої фразеологічної одиниці;
3. Синтагматикою (сполучуваність однієї фразеологічної одиниці зі словами або іншими фразеологічними одиницями).

У якості основних ознак фразеологізму Д.Г. Мальцева наводить наступні ознаки:

1. Відтворюваність, стійкість, цілісність, популярність;
2. Ідіоматичність значення компонента;
3. Незмінюваність компонента, парадигматична зв'язаність;
4. Ідіоматичність, еквівалентність слову, образність, експресивність

У свою чергу А.Р. Мурсюкаєва доповнює дані ознаки, додаючи ще кілька важливих особливостей і ознак фразеологізмів:

5. Фразеологізм є готовою мовною одиницею;
6. Фразеологізми мають постійну структуру;
7. До фразеологізму завжди можна підібрати синонімічне слово (іноді також антонім).
8. Фразеологізм – це вираз, який не може складатися менше ніж з двох слів;
9. Фразеологізмам властива стійкість граматичної будови, в них зазвичай не змінюються граматичні форми слів;
10. Більшість фразеологізмів має чітко закріплений порядок слів;

11. Практично всі фразеологізми є експресивними, спонукають співрозмовника або читача на прояв яскравих емоцій [63].

У свою чергу А.Р. Мурсюкаєва зазначає, що фразеологізм має спільні риси як зі словом, так і з реченням і словосполученням, оскільки ФО складаються, подібно реченню, з декількох слів, проте, подібно до слів, мають одне значення [63].

Фразеологізм відрізняється від слова оскільки:

1. Обсяг значення ФО більше, ніж слова;
2. Структура різна: слово складається з морфем, а ФО – з елементів слова;
3. Слово має один наголос, ФО – кілька наголосів.

Фразеологізм відрізняється від словосполучення оскільки:

1. ФО відтворюється (тобто повторюється багатьма мовцями в одному і тому самому вигляді), а словосполучення виробляється (тобто мовець може вимовляти різні варіанти вільних поєднань);
2. ФО стійкі (тобто дана сукупність слів незмінно вживається разом у подібних контекстах і має приблизно одне й те саме значення (*зняти рожеві окуляри* → *позбутися ілюзій*), а вільні словосполучення нестійкі (прикметник *вільний* може вживатися, в числі інших, в словосполученнях *вільний розум, вільне плаття, вільне місце*, в кожному з яких має значення, дещо відмінне від значень у попередніх вживаннях);
3. ФО мають узагальнено-цілісне значення, а вільні словосполучення – розчленоване [63].

Багато лінгвістів вважають фразеологічні одиниці еквівалентами слів на тій підставі, що як ті, так і інші вносяться у мову в готовому вигляді. А.Н. Баранов зазначає, що оскільки фразеологічна одиниця включається у мову саме як ціла одиниця і функціонує у мові як одне ціле слово, вона виявляється відомим еквівалентом слова. Еквівалентність фразеологічної одиниці слову полягає в тому, що фразеологічній одиниці притаманні дві характерні ознаки

типового слова: семантична цілісність і існування як готової одиниці у мові, її відтворюваність у мовленні [23, 350].

Трактування фразеологічної одиниці як еквівалента слова знаходимо також у В.П. Жукова, який під еквівалентом слів розуміє стійкі поєднання, які подібно словам не створюються у мові заново, а вносяться до мови у готовому вигляді [28, 35].

А.Н. Баранов вважає, що еквівалентність слову є найважливішим показником фразеологічності. Проте, цілісність слова заснована, як вказує сам А.Н. Баранов, на його щільнооформленості, а цілісність фразеологічної одиниці на її ідіоматичності [23, 350].

У своїй роботі ми будемо відштовхуватися на нашу думку від найбільш повного визначення фразеологічної одиниці, а саме: фразеологічна одиниця – це стійке сполучення слів з повністю або частково переосмисленим значенням, що характеризується обмеженою валентністю, сферою використання, вільною відтворюваністю у мові та мовленні, має семантичну та синтаксичну цілісність, характеризується експресивним забарвленням та визначає національно-культурну сутність когнітивних процесів.

Таким чином, наведені та інші існуючі у мовознавстві визначення фразеологічних одиниць свідчать про те, що дослідники виділяють різноманітні ознаки, узагальнюючі які, зокрема, можна назвати наступні: відтворюваність; семантичну цілісність або семантичну нерозкладність; метафоричність; наявність у складі щонайменше двох слів; можлива невідтворюваність іншими мовами.

Фразеологія продовжує залишатися однією з найцікавіших, але не повною мірою вивчених дисциплін лінгвістичної науки. Фразеологічні одиниці мають комплексну семантику – у їх значенні поєднуються різні типи інформації: опис (дескрипція), суб'єктивна оцінка ситуації, що описується фразеологізмом, і навіть емоційний стан мовця тощо. Усі ці визначення свідчать про наміри мовознавців винайти об'єктивні критерії визначення

самого предмета фразеології і переконують ще раз у тому, що фразеологічні одиниці є надзвичайно складними та суперечливими утвореннями у мові.

1.3 Класифікація фразеологічних одиниць

Питання про виділення фразеологічних одиниць в окремий клас мовних явищ тісно пов'язане з проблемою їх класифікації, яка давно є об'єктом пильної уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. Дослідниками висувалися різні критерії систематизації фразеологізмів: семантика, граматичні ознаки, тип постійного контексту, прагматичні і прагмасемантичні критерії тощо.

Першим лінгвістом, який обґрунтував необхідність спеціального аналізу фразеологізмів і запропонував свою класифікацію словосполучень був французький вчений Шарль Баллі. Його класифікація заснована на ступені стійкості семантичних зв'язків між їх компонентами. Він поділив стійкі поєднання на дві групи:

1. Фразеологічні серії.
2. Фразеологічні єдності [22, 45].

Надалі В.В. Виноградов розробив класифікацію фразеологічних одиниць з точки зору семантичної неподільності їх компонентів. Мовознавець виділив три типи фразеологізмів:

1. Фразеологічні зрощення (ідіоми).
2. Фразеологічні єдності.
3. Фразеологічні сполучення [25, 143].

М.М. Амосова на основі контекстологічного методу аналізу виокремлює унікальні утворення мови (ідіоми і фраземи), а також різні види серійних і модельованих стійких фраз (узуально обмежені поєднання, граматично-стилістичні конструкції, фразеолоїди, паремії), які виводяться дослідницею за межі фразеології [18, 1].

У нашому дослідженні ми зробили спробу класифікувати фразеологізми відповідно до критеріїв, запропонованих В.В. Виноградовим. Фразеологічні зрощення мають максимальний ступінь семантичного поєднання, їх цілісне значення незалежне від їх лексичного складу і від значень їх компонентів.

Фразеологічні зрощення мають певну низку характерних ознак:

1. До їх складу можуть входити так звані некротизми – слова, які ніде, окрім даного зрощення, не вживаються, незрозумілі внаслідок цього з точки зору сучасної мови;
2. До складу зрощень можуть входити архаїзми;
3. Вони синтаксично нерозкладні;
4. Вони характеризуються непроникністю, тобто не допускають до свого складу додаткових слів [25, 161].

Серед прикладів фразеологічних зрощень ми можемо навести наступні:

To chatter, to talk idly, to wag one's tongue – точити яси;

To know smth inside out, to know one's stuff, to know one's onions, cut one's teeth on, to be death on smth – собаку з'їсти (на чомусь);

It is as good as lost – нуши пропало [75].

Фразеологічні єдності, за визначенням В.В. Виноградова – так само семантично неподільні фразеологічні одиниці, але цілісне значення їх умотивоване значенням компонентів. До цього розряду В.В. Виноградов залучає фразові штампи, кліше, типові для різних літературних стилів, літературні цитати, крилаті вислови, народні прислів'я та приказки» [25, 162 – 163].

Фразеологічні єдності характеризуються меншим ступенем семантичної неподільності компонентів. У їх значенні можна назвати сенс, мотивований значеннями компонентів у їх звичайному вживанні.

У свою чергу характерними ознаками фразеологічних єдностей є:

1. Яскрава образність і емоційно-експресивна забарвленість;

2. Збереження семантики окремих компонентів;
3. Наявність «зовнішніх омонімів», тобто співпадаючих за складом словосполучень, вжитих у прямому неметафоричному значенні.
4. Здатність вступати в синонімічні зв'язки з окремими словами або іншими фразеологізмами [25, 164].

Серед прикладів вживання фразеологічних єдностей ми можемо навести наступні:

To harbour / bear a grudge (against) – тримати камінь за пазухою = приховувати злобу;

To bring out into the open, to expose, to unmask, to show up – вивести на чисту воду = викрити непорядність;

To bit one's tongue, to shut up – прикусити язика = замовкнути [75].

Фразеологічні сполучення, на відміну від зрощень і єдностей, не мають цілісного значення і зберігають свою семантичну подільність. Як правило, вони складаються з двох компонентів, один з яких зберігає пряме номінативне значення, а інший має переносне фразеологічно пов'язане значення [25, 165].

Серед прикладів вживання фразеологічних сполучень можна навести наступні:

To frown, knit one's brows – насупити брови;

To be in the grip of fear – страх бере [75].

Зберігши три основні класи фразеологічних одиниць за схемою В.В. Виноградова, М.М. Шанський виділив четвертий клас – фразеологічні вирази, до яких належать такі стійкі в своєму складі і вживанні фразеологічні звороти, які не тільки є семантично подільними, але й складаються цілком зі слів з вільним значенням:

Nothing ventured, nothing gained – вовків боятися – до лісу не ходити;

Not all that glitters is gold – не все те золото, що блищить [46, 84].

Характером зв'язків слів, що входять до їх складу, і загальним значенням фразеологічні вирази нічим не відрізняються від вільних

словосполучень і речень. Специфікою їх є те, що вони не створюються мовцями, а відтворюються як готові структурні одиниці.

Таким чином, фразеологічні зрощення і фразеологічні єдності як одиниці мови мають семантичну нероздільність, цілісність значення і можуть бути протиставлені фразеологічним сполученням як семантично роздільним і не маючим цілісного значення мовним одиницям. У свою чергу фразеологічні зрощення і фразеологічні єдності відрізняються один від одного ступенем внутрішньої семантичної цілісності їх компонентів. Фразеологічні вирази відрізняються від фразеологічних сполучень відсутністю в них слів з фразеологічно зв'язковим значенням.

Фразеологізми за співвіднесеністю з окремими частинами мови, тобто за їхнім сукупним лексичним і граматичним значенням (за тим, що вони позначають – предмет, ознаку, дію, обставину чи почуття, емоції – і якими членами речення виступають), бувають:

1. Іменникові – називають предмет чи явище:

Catch at a straw, clutch at straws – рятівна соломинка;

Rara avis – біла ворона;

Bluestocking – синя панчоха;

Gnashing / gritting of teeth – скрегіт [75].

2. Прикметникові – називають ознаки:

Blooming with health, the very picture of health, bursting with health; as fresh as a daisy (про жінку); *hale and hearty* (про чоловіка) – кров з молоком;

Unclean hands – нечистий на руку;

Transparent, obvious; poorly disguised – білими нитками шитий;

Tarred with the same brush / stick – одним миром мазані.

3. Прислівникові – характеризують дію, стан чи ознаку:

Without any sense of purpose, without aim or direction, ungovernable, unruly – без керма і без вітрил;

One's blood freezes, one's blood runs cold, it makes one's blood curdle – кров холоне в жилах;

For the life of me – хоч вбий.

4. Вигуківі – вказують на почуття, емоції (у тексті вживаються нарівні зі звичайними вигуками):

Well, really!; well, I never!; here's a fine kettle of fish!, well, how do you like it! – от тобі й на;

Good luck! – ні пуху ні пера;

Mind!, keep away!; keep away from me! – цур тобі [75].

Н.М. Амосова виділяє два типи фразеологічних одиниць – фраземи і ідіоми. Фразема – це одиниця постійного контексту, у якій вказівний мінімум, необхідний для актуалізації даного значення семантично реалізованого слова, є єдино можливим, що не варіюється, тобто. постійним, наприклад, *beef tea – міцний м'ясний бульйон; knit one's brows – насунутися; black frost – мороз без снігу* тощо. Другий компонент є вказівним мінімумом для першого. Поодинокі поєднання у багатьох фраземах є вкрай нестійким, і вони легко переходять у змінні поєднання слів. Ідіоми, на відміну фразем – це одиниці постійного контексту, у яких вказівний мінімум і семантично реалізований елемент становлять тотожність і обидва представлені загальним лексичним складом словосполучення. Ідіоми характеризуються цілісним значенням, наприклад *to be like chalk and cheese – абсолютно різні* [18, 86-88].

Враховуючи характер складу фразеологізмів, Н.М. Амосова виділяє дві групи фразеологічних зворотів:

1. Фразеологічні звороти, що утворюються зі слів вільного вживання, і відносяться до активної лексики мови (*to throw dust into smb.'s eyes – кидати пил в очі*);

2. Фразеологічні звороти з лексико-семантичними особливостями, тобто такі, які складаються зі слів пов'язаного вживання, слова застарілі або з діалектним значенням (*to send smb. to Coventry – припинити спілкування, бойкотувати*) [18, 86-88].

Б.О. Ларину належить класифікація фразеологізмів з історичної еволюції семантики стійких виразів. Ця класифікація дозволяє простежити

етапи розвитку та трансформації первісних вихідних словосполучень. До змінних словосполучень належать вирази з мінімальним ступенем вираження ідіоматичності, наприклад, *win on points* – виграти по всіх пунктах. У метафоричних словосполученнях чітко простежується стереотипність, традиційність і метафоричне переосмислення, уникнення початкового значення, наприклад, *a knock-out argument* – вибити ґрунт з-під ніг, спростувати аргумент. Останній тип – це ідіоми, які відрізняються від попередніх типів більш деформованим, скороченим, далеким від первісного складом (лексичним та граматичним), наприклад, *open the ball* – проявляти ініціативу.

А.І. Смирницький розподіляє англійські стійкі вирази на такі, що мають яскраву експресію та емоційне маркування (*imaginative, expressive & emotional*), і ті, що позбавлені цього, тобто є стилістично нейтральними (*soft in the head, long head; give a free hand, on the other hand*) [38, 76].

Щодо функціонально-стилістичних властивостей фразеологізмів, то серед них виділяють три групи:

1. Фразеологізми, що належать до розмовного стилю (переважно з виразно зниженим забарвленням):

To mark it well! – зарубати на носі;

To beat about the bush – виляти хвостом;

To make a fool of smb, dupe smb – пошити в дурні;

2. Фразеологізми, що належать до книжних стилів (здебільшого з піднесено-урочистим забарвленням):

To turn smth. on its head, upside down (on its head) – ставити з ніг на голову;

To call things by their right / proper names, to call a spade a spade – називати речі своїми іменами;

The other side [the reverse] of the coin – зворотня сторона медалі;

3. Стилістично нейтральні фразеологізми (найменш експресивно забарвлені):

To leave / make one's mark – залишити слід;

To spread one's wings – розправити крила;

To delight smb.'s eye, pleasant to the eye – милувати око.

Стилістичне забарвлення фразеологізмів великою мірою залежить від характеру їхніх компонентів [17, 233].

Виходячи з додаткових семантичних, структурних і функціональних моментів, властивих фразеології, німецький лінгвіст Ф. Зайлер розрізняє такі групи фразеологізмів: прислів'я (*Sprichwörter*); приказки (*die sprichwörtlichen Redewendungen*); літературні варіанти прислів'їв – афоризми, сентенції (*Aphorismen, Sentenzen*); крилаті вирази (*geflügelte Worte*) [52, 11 – 18].

Відомий лексиколог-германіст І.І. Чернишова розширює межі фразеології, визначаючи її як розділ лінгвістики, що займається стійкими словесними комплексами, і у зв'язку з цим включає до складу фразеологічного фонду німецької мови:

1. Власне фразеологізми (три підкласи стійких словесних комплексів різних структурних типів зі стабільним складом та повним чи частковим переосмисленням семантики конститuentів):

а. Ідіоми або фразеологічні єдності, наприклад: *ins Gras beißen – померти / зіграти в ящик; alt und jung – і старий і малий; hässlich wie die Nacht – страшний як смертний гріх;*

б. Стійкі фрази – переважно прислів'я і приказки, наприклад: *du liebe Güte! – Боже мій!;*

в. Фразеологічні поєднання – колокації, що не допускають серійності, наприклад: *kalte Miete – орендна плата без вартості опалення; blinder Passagier – безквитковий пасажир, засць;*

2. Фразеологізовані утворення (стійкі словесні комплекси з аналітичним значенням, наприклад: *jmds Vertrauen, Achtung genießen – користуватися чиясь довірою, повагою;*

3. Модельовані (типові) утворення (певні синтаксичні утворення типізованої семантики, що реалізуються на рівні мови, наприклад: *ist Betrug; verloren ist verloren* – обман є обман; втрачено, отже, втрачено;

4. Лексичні єдності (лексикалізовані неоднослівні найменування, такі як *der Nahe Osten* – Близький Схід [44, 180 – 214].

Детальну класифікацію фразеологічного складу німецької мови пропонує німецько-швейцарський лінгвіст Х. Бургер. Спираючись на критерій функції знака, він розрізняє:

1. Референційні фразеологізми, тобто. такі, що співвідносяться з об'єктами, процесами, ситуаціями, наприклад: *jmdn übers Ohr hauen* – надуми, обдурити кого-небудь; *Morgenstunde hat Gold im Munde* – ранок вечора мудріший; *Schwarzes Brett* – дошка (для) оголошень;

2. Структурні фразеологізми, які виконують функції всередині мови – здійснюють граматичні зв'язки, наприклад: *in Bezug auf* – щодо, *sowohl... als auch* – як..., так і...;

3. Комунікативні фразеологізми, що виконують свої завдання при встановленні, визначенні, здійсненні та завершенні комунікативних дій, наприклад: *Guten Morgen!* – Доброго ранку!, *Ich meine, ..., - я думаю (вважаю)...* [49, 608].

Відповідно до класифікації німецьких фразеологізмів за логіко-синтаксичним принципом, тобто. щодо співвіднесеності з тією чи іншою частиною мови В.М. Федорцова і А.О. Челнокова виділяють:

1. Вербальні фразеологічні звороти, наприклад: *seine Siebensachen raschen* – зібрати (всі) свої пожитки, *etw. für Null und nichtig erklären* – оголошувати недійсним, *die erste Geige spielen* – грати першу скрипку;

2. Субстантивні фразеологічні звороти, наприклад: *die böse Dreizehn* – чортова дюжина, *Eins-gegen-eins Situation* – незручна ситуація, *alleinstehende Mutter* – матір-одиначка;

3. Адвербіальні фразеологічні звороти, наприклад: *ein um das andere Mal* – через раз, раз за разом, *aus dritter Hand* – з третіх рук, *in Null*

Komma nichts – миттєво, в один момент, so gut wie Null – все одно що нічого;

4. Ад'єктивні фразеологічні звороти, наприклад: *davon gehen zwölf auf ein Dutzend – найзвичайніший, mit links und vierzig Fieber (schaffen) = leicht – легка справа;*

5. Вигуківі фразеологічні звороти, наприклад: *alle neune! – все!, готово!, einmal und nicht wieder – з мене досить!, ei der Tausend! - охти-ахти!, ах, господи!, nun schlägt's (aber) dreizehn! – це вже занадто!;*

6. Модальні фразеологічні звороти, наприклад: *dreimal darfst du raten! – спробуй, вгадай!, das kann der zehnte nicht! – не кожен зможе!* [68, 1045–1047].

За граматичною структурою М.Г. Федорцова та А.О. Челнокова розподіляють фразеологічні одиниці на наступні групи:

1. Фразеологізми-словосполучення, наприклад: *der lachende Dritte – сміється третій* (про третю особу, яка отримує вигоду з боротьби двох супротивників);

2. Предикативні поєднання, наприклад: *eine Fünfzehn machen – робити перекур;*

3. Речення, наприклад: *Ich möchte Erste, als der Zweite in Rom sein – краще я буду першим тут, ніж другим у Римі* [68, 1045-1047].

Слід зазначити, що з розподілом фразеологізмів за частинами мови з погляду граматичної функції їх опорного компонента, можуть виникнути певні труднощі. Здебільшого це стосується німецьких фразеологізмів, найчастіше виникають питання щодо віднесення стійких зворотів з дієсловом *sein* до тієї чи іншої частини. Часто при структурному аналізі німецьких стійких зворотів досить складно визначити, чи є дієслово *sein* лише дієсловом-зв'язкою, що не має відношення до опорного компонента фразеологізму, або є домінантою стійкого звороту.

У першому випадку фразеологізм слід віднести до іменникової, адвербіальної чи ад'єктивної групи. У другому випадку – до дієслівної. Це

також стосується спірних випадків з іншими дієсловами-зв'язками. Наприклад, у випадку зі стійким зворотом *Jemand ist auf den Kopf gefallen* стає зрозуміло, що його слід віднести до групи дієслівних фразеологізмів, оскільки дієслово *sein* є у даному випадку допоміжним дієсловом, що слугує для утворення форми від повнозначного дієслова *fallen*, тобто частиною присудка. У другому випадку, у ситуації зі стійким зворотом *Jemand ist wie vor den Kopf geschlagen* дієслово *sein* десемантизовано і є просто дієсловом-зв'язкою при дієприкметнику II *geschlagen*, тому цей фразеологічний зворот не можна віднести до дієслівної групи.

Також варто відзначити, що найчастіше фразеологізми, віднесені до однієї групи, можуть виступати у контексті як абсолютно різні члени речення, що є наочною ілюстрацією того, чому при розподілі стійких зворотів за групами не можна керуватися лише їхньою частковою роллю у реченнях. Наприклад, дієслівний фразеологізм *Jemandem den Kopf heiß machen* може виступати у предикативній функції у реченні *Deswegen machte er seinem Freund den Kopf heiß*, у функції суб'єкта у реченні *Seinem Freund den Kopf heiß zu machen war für ihn* і у атрибутивній функції у прикладі *Sein Wunsch, seinem Freund den Kopf heiß zu machen, erfüllte sich*. Те саме стосується також іменникових, адвербіальних, ад'єктивних та інших фразеологізмів.

У свою чергу І.І. Чернишова за структурою класифікує німецькі фразеологізми на прості, наприклад: *viele Köpfe gehen schwer unter einen Hut* - об'єднати різні думки; і складні, наприклад: *so viel Köpfe, so viel Sinne* - скільки голів, стільки розумів. За метою висловлювання – оповідальні, наприклад: *zwei Köpfe sind besser als einer* – дві голови краще ніж одна; і спонукальні, наприклад: *Kopf hoch!* – вище голову! Не падай духом! [67, 229].

Як бачимо, наразі існує значна кількість класифікацій фразеологізмів і кожен мовознавець визначає свої критерії співвідношення того чи іншого багатокomпонентного фразеологізму.

1.4 Шляхи поповнення англійської і німецької фразеології

Фразеологічний склад будь-якої живої мови є складною системою, загальна закономірність якої полягає у її безперервному розвитку, що здійснюється шляхом утворення нових фразеологізмів, зникнення застарілих та зміни значення існуючих у мові фразеологічних одиниць [71].

У свою чергу питання походження фразеологізмів з давніх-давен привертало увагу дослідників. Інтерес до подібних досліджень не слабшає і до сьогодні; проведені різними мовознавцями дослідження походження фразеологізмів призвели до виокремлення самостійного розділу фразеології – фразеологічної етимології.

В.А. Маслова відзначає, що фразеологічні одиниці фіксують і передають від покоління до покоління культурні настанови та стереотипи, зразки та архетипи. Фразеологізми – це душа будь-якої національної мови, де неповторним чином виражаються дух і своєрідність нації. У формуванні фразеологізмів, тобто у відборі образів простежується їхній зв'язок з культурно-національними стереотипами та зразками. При цьому фразеологічний компонент мови не тільки відтворює елементи і риси культурно-національного світорозуміння, але й формує їх. Це пов'язано з тим, що фразеологізми виникають не стільки для того, щоб описувати світ, проте, тому, щоб його інтерпретувати, оцінювати і висловлювати щодо нього суб'єктивне ставлення. Саме це відрізняє фразеологізми від інших номінативних одиниць [35, 24].

С.Г. Тер-Мінасова вважає, що фразеологізми формують певні стереотипи поведінки, а також властивості, достоїнства та недоліки людини, які цінуються чи засуджуються у відповідному суспільстві та відповідній культурі. Певні якості національного характеру так чи інакше виявляються у мові, і людина, з дитинства освоюючи ідіоматику рідної мови, сама того не усвідомлюючи, вчиться сприймати навколишній світ і себе в ньому так, як це прийнято у людей, які розмовляють цією мовою. Отже, фразеологія не тільки

відбиває риси характеру та поведінки людей, але й виховує людину у межах національної традиції [41, 80].

В.М. Телія зазначає, що фразеологізми виконують конотативно-культурологічну функцію, змістом якої є відношення, що існують між образно-мотивованою формою мовних одиниць та включеною до неї культурно-значущою асоціацією. Ця функція пов'язана з розумінням фразеологізмів як «народних стереотипів»: фразеологізми співвідносяться з культурними традиціями мовного колективу, Тому що суб'єкт номінації та мовної діяльності – це завжди суб'єкт національної культури [40, 156, 167].

А.Н. Баранов звертає увагу на те, що джерела появи фразеологізмів різноманітні і можуть мати: розмовно-повсякденне походження; прислівно-приказкове походження; походження, пов'язане з професійною мовою; книжкове походження; походження, пов'язане з історичними подіями [23, 351].

Фразеологізми сучасної німецької мови містять у собі національно-культурний компонент, або синхронно, національно-культурний компонент обумовлюється національною культурою минулого. Н.Г. Комлев зазначає, що існує лише одне шлях освоєння культурних компонентів: наскільки є можливим найширше ознайомлення з культурою певного народу-носія мови, з реаліями його життя і побуту.

У свою чергу найбільшу кількість фразеологічних одиниць у німецькій мові створила епоха середньовіччя, життя та праця городян, військова справа, турніри та лицарі. Численні також фраземи, що сходять до правопорядку. У німецькій мові особливо численними є ідіоми, що відбивають розвиток грошової системи та військової справи у Німеччині. Таким чином, фразеологічні одиниці дозволяють поглибити свої знання та краще зрозуміти специфіку німецького народу, його менталітет та спосіб життя [34, 56].

Дослідник Б.О. Ларін виділяє три етапи у розвитку фразеологізму:

1. Звичайні словосполучення («змінні», «вільні»);

2. Стійкі метафоричні словосполучення (у класифікації В.В. Виноградова «фразеологічні єдності», у класифікації Ш. Баллі «стереотипні слова»);

3. Ідіоми (у В.В. Виноградова «фразеологічні зрощення», у Ш. Баллі «нерозкладні слова»).

Дослідники М.М. Копиленко і З.Д. Попова виділяють дві групи джерел походження фразеологізмів: споконвічні і запозичені. До споконвічних джерел відноситься мова людей різних професій, заголовки або образи літературних творів, народна творчість, біблійні міфи, історичні факти і перекази, наукова термінологія; до запозичених – дослівно перекладені вирази (кальки), а також вирази, що вживаються без перекладу [31, 62- 64].

Л.О. Булаховський у якості джерел виникнення фразеологізмів виділяє: прислів'я і приказки; професіоналізми, висловлювання з анекдотів і жартів; цитати і образи біблійного характеру; ремінісценції античної старовини; переклади іноземних виразів; крилаті вислови письменників; влучні фрази видатних людей.

Наприклад, фольклорні фразеологізми в англійській мові: *a rolling stone gathers no moss, can not see the forest for its trees, just as the twig is bent, the tree's inclined, last straw (it is the last straw that breaks the camel's back), no rose without a thorn, the rotten apple injures its neighbour* [59, 227–232].

Л.С. Касьяненко, досліджуючи джерела фразеологізмів, відзначає, що ціла низка фразеологізмів пов'язана з побутом, звичаями, традиціями, віруваннями. Багатим джерелом фразеології є усна народна творчість, мова ремісників тощо. Серед джерел запозичення фразеологізмів дослідник виділяє західноєвропейські мови і літературу, інтернаціональні фразеологізми.

У свою чергу звичаї та традиції збагатили англійську мову такими фразеологізмами:

Knock on wood. Ідіома походить від стародавнього вірування, що в деревині живуть добрі духи. Стукаючи по дереву, люди закликають їх, щоб вони були поруч, просять у них захисту.

Old chestnut. Ідіома походить від звичаю їсти 231 печених каштани і слухати старі історії біля вогнища.

In the straw. Ідіома походить від стародавнього звичаю класти соломку перед дверима будинку, в якому знаходилася дружина, яка повинна народити.

Find the bean in the cake. Ідіома пов'язана з англійським звичаєм запікати боби у святковий пиріг, той, кому діставався шматок з бобом, оголошувався королем.

Bear garden. Ідіома виникла завдяки тому, що спочатку так називали місця, де публічно цькували ведмедів заради задоволення глядачів. [59, 227–232].

Наведемо приклади з німецької мови.

Eine lange (dürre) Bohnenstange. Так у Німеччині говорять про високих і худих людей. У німецьких селах з давніх-давен вирощували боби *die Bohnen*. Це кучеряві рослини. Щоб пагони піднімалися вгору, ставили підпори *die Stangen*. Слова *lang* – *довгий* та *dürr* – *худий* посилюють образність всього виразу [65, 241].

Eine böse Sieben – *зла баба, мегера, відьма* (дослівно: *зла сімка*). *Sieben* – сімка у картковій грі, *Karnöffelspiel* – сімка із зображенням чорта, замість якого згодом почали малювати відьму. *Karnöffelspiel* – старовинна карткова гра XV-XVI ст., називається так за головною картою колоди *Karnöffel*. Ця карта могла бити всі карти, крім «злої сімки» [Немецкие фразеологизмы].

Неможливо не згадати англійські фразеологізми, пов'язані з позитивними та негативними якостями (особливостями характеру) людини. Наприклад: *his fingers are all thumbs, she has iron nerves*. Дуже часто ідіоми можуть показати, яке люди мають відношення до соціальних норм життя. Наприклад: *I think Mary has a secret to hide*. Ідіоми, що описують почуття або настрої, можуть ділитися на три підгрупи, а саме: позитивні і негативні почуття, настрої фізичні відчуття (*to burst into tears*); побоювання людей або переляк (*She was scared stiff*). Протягом життя людина може мати справу з фразеологізмами, пов'язаними з проблемними ситуаціями. Оскільки люди

стикаються з проблемами та труднощами у повсякденному житті, всі ці фразеологізми можна розділити на кілька підгруп: фразеологізми, пов'язані з проблемами та труднощами (*a hard luck*); фразеологізми, що стосуються ситуацій співіснування (*to get frustrated*); фразеологізми, що показують зміни у ситуаціях (*to change one's mind*); фразеологізми, пов'язані з полегшенням ситуації (*to do well, to get off lightly*); фразеологізми, пов'язані з похвалою і критикою (*to go on at someone*) [59, 227–232].

В.П. Жуков найважливішим джерелом виникнення фразеологізмів так само вважає усну розмовну мову, пов'язану з різного роду ремеслами, побутом, забобонними уявленнями, ворожінням. Серед джерел виникнення фразеологізмів мовознавець виділяє також усну народну творчість і твори літератури [28, 99].

Серед висловлювань, чиє авторство встановлено, значне місце в англійській фразеології займають шекспіризми: *gild the lily, primrose, a rose by any other name would smell as sweet, the sear the yellow leaf, ginger shall be hot in the mouth*. Серед інших прикладів також можна навести наступні фразеологізми: *the grapes are sour* (Езоп), *a snake in the grass* (Вергілій), *an ass between two bundles of hay* (Буридан), *cool as a cucumber* (Ф. Бомонт и Дж. Флетчер), *cultivate one's garden* (Вольтер), *out of the woods* (Бенджамін Франклін), *over the walnuts and wine* (А. Тенісон), *the grapes of wrath* (Дж. Хоу), *the law of the jungle* (Редьярд Кіплінг), *John Barleycorn* (Роберт Бернс) [59, 227 – 232].

Наведемо приклади з німецької мови:

Deutsch sein heißt, eine Sache um ihrer selbst Willen treiben – *Бути німцем означає робити справу заради нього самого*. Цей крилатий вираз походить з твору Р. Вагнера «*Deutsche Kunst und deutsche Politik*».

Fleiß macht aus Eisen Wachs – *Ретельність робить із заліза віск* (Ф. Шиллер).

Arbeit ist des Bürgers Zierde – *Людину прикрашає праця* (Ф. Шиллер).

Ordnung ist das halbe Leben – *Порядок – основа життя* (Й.В. Гете).

Alles muss sein Ordnung haben – Все повинно мати свій порядок. Ordnung lehrt euch Zeit gewinnen (Й.В. Гете) [65, 240].

О.М. Бабкін до джерел фразеології так само відносить розмовну мову (як основне джерело), а також мову письменників, фольклор і іншомовний матеріал. Сюди належать прислів'я і приказки. Наприклад:

You scratch my back and I'll scratch yours, you roll my log and I'll roll yours; it's a matter of give-and-take – рука руку миє;

Like being up against a brick; pointless, useless – як горохом об стіну;

Talk of the devil (and he will appear – про вовка помовка.

Професіоналізми, що набули метафоричного вжитку:

In black and white – чорним по білому;

The scales fell from his eyes – зняти полуду з очей;

To lay the foundation – закласти фундамент;

Reduce to a common denominator – зводити до спільного знаменника;

To play a dirty trick on smb – підкласти міну;

Bitter pill to swallow – гірка пілюля;

Swallow the bait (of); be hooked (by) – потрапити на гачок.

Велика кількість англійських фразеологізмів пов'язана з античною міфологією, історією і літературою.

До античної міфології наприклад відносяться такі звороти:

Cry wolf too often – піднімати помилкову тривогу. З байки про пастуха, який розважався тим, що обманював людей, вигукуючи «Вовк! Вовк!»;

The mountain has brought forth a mouse – гора народила мишу (з байки Езопа);

The tortoise wins the race while the hare is sleeping – черепаха виграє біг, в той час як заєць спить.

Багато фразеологізмів англійської та німецької мови мають інтернаціональний характер, оскільки зустрічаються у низці мов. Наприклад:

Buridan's ass – Buridans Esel – Буриданов віслик (про нерішучу людину).

Це запозичення з французької мови (про людину, яка не наважується зробити

вибір між двома рівноцінними предметами, між двома рівносильними рішеннями). Французькому філософу XIV ст. Буридану приписується розповідь про осла, який помер від голоду, так як він не наважувався зробити вибір між двома однаковими оберемками сіна. Ця розповідь була нібито наведена Буриданом в якості прикладу в міркуваннях про свободу волі.

An ugly duckling – Das hässliche junge Entlein – гидке каченя. Це запозичення з датської мови (людина, несправедливо оцінена нижче своїх високих достоїнств). За заголовком казки Г.Х. Андерсена про бридке каченя, яке вирісло і стало прекрасним лебедем.

Низка фразеологізмів в англійській мові сходять до різних іноземних реалій. Наприклад:

A white elephant – обтяжливе майно, або майно що розорює (король Сіаму, бажаючи розорити кого-небудь зі своїх поданих, дарував йому священного білого слона, утримання якого обходилося дуже дорого).

Проте, джерела запозичення того чи іншого фразеологізму не завжди вдається встановити з достатньою точністю. Так, прислів'я *a close mouth catches no flies – слово – срібло, мовчання – золото* є перекладом італійського прислів'я *in bocca serrata non entro mai mosca* або іспанського *en boca cerrada no entran moscas*.

Найважливішим літературним джерелом фразеологічних одиниць є Біблія. Цей найбільший твір збагатив фразеологізмами не тільки англійську та німецьку мову, але й багато інших мов світу. Наприклад:

Von Pontius zu Pilatus laufen (досл., *бігати від Понтія до Пілата*, тобто оббивати пороги установ, ходити від одного чиновника до іншого);

Judas Kiss – поцілунок Юди;

Der verlorene Sohn – блудний син;

Barmherziger Samariter – добрий самаритянин;

Sein Kreuz tragen – нести свій хрест.

Протягом століть Біблія була найбільш читаною і цитованою в Англії книгою, не тільки окремі слова, але й цілі ідіоматичні вирази увійшли в

англійську мову зі сторінок Біблії. Кількість біблійних зворотів і виразів, які увійшли в англійську мову, настільки велика, що зібрати і перерахувати їх було б неймовірно складним завданням. Наведемо кілька прикладів:

Can the leopard change his spots? – дослівний переклад: *Хіба може леопард змінити свою плямисту шкуру?* (= *горбатого могила виправить*);

The dog returns to his vomit – *злочинця тягне на місце злочину*,
(= *людина знову віддається колишнім порокам*);

A fly in the ointment – дослівний переклад: *Муха в мазі* (= *ложка дьогтю в бочці меду*) заснована на наступному біблійному сказанні: *Dead flies cause the ointment of the apothecary to send forth a stinking savor; so doth a little folly him that is in reputation for wisdom and honor;*

Cast pearls before swine – *метати бісер перед свинями*;

A wolf in sheep's clothing – *вовк в овечій шкурі*.

В сучасній англійській мові існує безліч фразеологізмів, основна функція яких – посилювати естетичний аспект мови. Багато фразеологічних одиниць було утворено у зв'язку зі звичаями, реаліями, історичними фактами, але більша частина англійського фразеологічного фонду, так чи інакше, виникла завдяки художньо-літературним творам. Наприклад:

Aladdin's lamp (книж.) – *чарівна лампа Аладіна* (талісман, що виконує всі бажання свого власника). З цією казкою пов'язаний фразеологізм *to rub the lamp* – *легко здійснити своє бажання*;

An open Sesame – *Сезам, відкрийся!* Швидкий і легкий спосіб досягнення чого-небудь (магічні слова, за допомогою яких відкривалися двері у печеру розбійників у казці «Алі-Баба і сорок розбійників»).

For smb.'S fair eyes (або *for the fair eyes of smb.*) – *заради чийось прекрасних очей, не заради його заслуг, а за особистою прихильністю, ні за що, задарма* (вираз з комедії французького письменника Ж.Б. Мольєра «Манірниці»);

Той факт, що деякі висловлювання, запозичені з фольклору інших мов, стали фразеологізмами сучасної англійської мови, свідчить про метафоричність та виразність цих фразеологізмів.

Отже, фразеологічні одиниці відображають культурний та історичний розвиток народів, їх побут і традиції, роблять мову більш виразною. Вони відображають у своїй семантиці тривалий процес розвитку культури, фіксують і передають від покоління до покоління культурні установки.

У результаті дослідження бачимо, що за останні десятиліття у вітчизняному і зарубіжному мовознавстві були досягнуті значні успіхи у вивченні фразеологічної системи англійської та німецької мов. Предметом дослідження ставали труднощі їх визначення, основні властивості, особливості їх функціонування та класифікації. Велика увага приділялася розробці структурних, семантичних та етимологічних класифікацій фразеологізмів, заснованих на різних принципах.

Фразеологія вважається складним явищем у мовознавстві, і до сих пір серед вітчизняних і зарубіжних дослідників тривають дискусії про саме поняття фразеологічної одиниці, про специфіку фразеологічного значення, розходяться думки з питання типології фразеологічних одиниць. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, присвячених проблемам фразеології, у мовознавстві немає однозначного розуміння сутності фразеологізму. Це пояснюється тим, що кожен дослідник по-своєму розглядає цей термін, тобто акцентує увагу на тому чи іншому аспекті дослідження. Фразеологізми характеризуються як поєднання слів з переносним значенням, як стійке словосполучення з ідіоматичним значенням, як стійкий вираз тощо.

Зміст термінів «фразеологізм», «фразеологічна одиниця», «фразеологічний зворот» тлумачиться у сучасній теорії фразеології неоднозначно. Ця обставина пояснюється, з однієї сторони, складністю самого об'єкта дослідження, його багатоплановістю, відсутністю чітких критеріїв відмежування фразеологічних одиниць від суміжних утворень нефразеологічного характеру.

Висновки до розділу 1

Фразеологізми – це пласт мовних одиниць, що найбільш активно використовуються культурою для втілення і вираження культурних або історичних реалій, символів, стереотипів і еталонів. Образна вмотивованість і двоплановий характер багатьох фразеологічних одиниць слугують підставою для їх втілення певного емотивно-експресивного та ціннісного сенсу, а також для частоті у цьому класі одиниць стилістичної маркованості.

Серед мовознавців немає єдиної думки щодо виділення класифікації фразеологізмів, але основними з них є наступні: фразеологічні зрощення – абсолютно неподільні, нерозкладні, немотивовані фразеологічні одиниці, у значенні яких немає жодного зв'язку, навіть потенційного, зі значенням їх компонентів; фразеологічні єдності – семантично неподільні фразеологічні одиниці, але цілісне значення їх умотивоване значенням компонентів; фразеологічні сполучення – одиниці, у яких цілісне значення вмотивоване прямим значенням їхніх компонентів; фразеологічні вирази, до яких належать такі стійкі у своєму складі і вживанні фразеологічні звороти, які не тільки є семантично подільними, але й складаються цілком із слів з вільним значенням.

Фразеологізми за співвіднесеністю з окремими частинами мови, тобто за їхнім сукупним лексичним і граматичним значенням (за тим, що вони позначають – предмет, ознаку, дію, обставину чи почуття, емоції – і якими членами речення виступають), бувають: іменникові – називають предмет або явище, прикметникові – називають ознаки, прислівникові – характеризують дію, стан або ознаку, вигуківі – вказують на почуття, емоції:

За походженням (етимологією) фразеологізми дослідники поділяються на: сталі вислови з народної мови (побутового народного мовлення, анекдотів, жартів, прислів'я і приказки), професіоналізми, що набули метафоричного вжитку; переклади з інших мов або запозичення фразеологізмів без перекладу;

вислови з античної культури; біблійні та євангельські вислови; вислови відомих людей (афоризми, цитати).

Дослідження функціональних особливостей фразеологізмів показує, що вони – необхідний будівельний матеріал для втілення експресивної, емоційно-оцінної та образної функцій тексту. у свою чергу вживання фразеологізмів не тільки лінгвістичне, але й соціологічне, культурологічне явище, що відбиває процеси, що відбуваються в суспільстві і в свідомості носіїв мови.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ І НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Загальна специфіка перекладу фразеологізмів

Визначивши джерела виникнення фразеологічних одиниць та їх основні ознаки, надалі розглянемо основні способи перекладу фразеологічних одиниць. Перекладач може скористатися одним з численних словників і довідників, проте стійкі вирази викликають певні труднощі навіть за відмінного знання мови.

Труднощі перекладу фразеологізмів пояснюються складним, поліфонічним характером їх плану змісту, а також завантаженістю культурно значущої інформації, часто специфічної для культурно-мовної спільності. Ці властивості фразеологічних одиниць роблять їх особливим об'єктом для перекладу: фразеологізмам не завжди легко знайти еквіваленти в інших мовах, якщо виходити з розширеного розуміння плану змісту мовної одиниці, не зводячи її до денотативного ядра значення та референтної віднесеності.

В ідеальному розумунні переклад фразеологізмів повинен прагнути до збереження всіх компонентів плану змісту фразеологічних одиниць – денотативного, функціонально-стилістичного, культурно-конотативного і емотивно-оцінного, проте, зважаючи на певні причини, повна еквівалентність при перекладі цього пласта одиниць досягається рідко.

А.Ф. Артемова вважає, що фразеологія становить труднощі при перекладі через відсутність стандартного методу перекладу фразеологічних одиниць. Наявність фразеологічного словника не гарантує повного відтворення всіх відтінків змісту конструкції. Тому перекладачам доводиться шукати інші методи перекладу. Фразеологічна одиниця також нерідко

приймається за вільне поєднання слів. Це призводить до значних помилок та спотворення сенсу висловлювання. Наприклад:

After the resounding success she decided to hang up her ax. – Після приголомшливого успіху вона вирішила повісити свою сокиру (Замість: Після приголомшливого успіху вона вирішила відійти від справ).

John set a great store by the town where he grew up. – Джон відкрив величезний магазин у місті, де він виріс (Замість: Місто, у якому виріс Джон, мало для нього величезне значення).

Наступна складність – складність сприйняття фразеологічної одиниці. Перекладач повинен вибирати варіант перекладу залежно від контексту. Це є проблемою, тому що вираз може бути вжито з відтінком іронії, сарказму, образи, гіркоти чи роздратування. Наприклад:

To take the floor у політичній сфері означає *взяти слово, виступити*, а у розмовній мові *піти потанцювати*.

You never can tell залежно від ситуації можна перекласти як *знати і чим чорт не жартує* [19, 136].

Найчастіше у фразеологізмів є хибні двійники, тобто фразеологічні одиниці, що збігаються з ними за формою, але повністю розходяться за змістом. Наприклад:

To run smb. to earth – *розшукати, дістати з-під землі* (а не *загнати, закопати когось у землю*);

To be born with silver spoon in one's mouth близький за значенням до фразеологізму у рідній мові *народитися у сорочці*, тобто *бути щасливим*. Часто ці висловлювання надаються як відповідності. Але англійський варіант неспроможний вживатися у тих ситуаціях, як в рідній мові, оскільки означає *походити із багатой сім'ї* [19, 136].

На думку мовознавців С. Влахова та С. Флоріна, можливості досягнення повноцінного словникового перекладу фразеологізмів залежать в основному від співвідношень між одиницями вихідної мови та мови перекладу:

1. Фразеологічна одиниця має у мові перекладу точний і залежний від контексту, абсолютний відповідник (сміслові значення і конотації);
2. Фразеологічну одиницю можна передати, підбравши у мові перекладу певний відповідник, зазвичай з деякими змінами для максимального наближення до повноцінного перекладу;
3. Фразеологічної одиниці немає у мові перекладу ні у якості еквівалентів та аналогів і є безеквівалентною у словниковому порядку. Її можливо перекласти тільки шляхом пояснення (описово) [27, 75].

У свою чергу Я.І. Рецкер виділяє чотири способи передачі фразеологізмів:

1. Переклад з повним збереженням іншомовного образу;
2. Переклад із частковою зміною образності;
3. Переклад із повною заміною образності;
4. Переклад зі зняттям образності [36, 80].

В.Н. Комісаров вважає, що для адекватного перекладу необхідно враховувати всі компоненти фразеологічних одиниць, властиві даній одиниці, а саме:

1. Переносний або образний компонент значення фразеологізму;
2. Прямий або предметний компонент значення фразеологізму, що становить основу образу, «образний стрижень»;
3. Емоційний компонент значення фразеологізму;
4. Стилiстичний компонент значення фразеологізму;
5. Національно-етнічний компонент значення фразеологізму [30, 94].

Отже, узагальнюючі дослідження мовознавців, можна зробити висновок, що для адекватного перекладу фразеологічних одиниць перекладачеві необхідно:

1. Знання в області фразеології;
2. Розпізнавання фразеологічних одиниць у тексті;
3. Правильне сприйняття розпізнаних фразеологічних одиниць;

4. Власне переклад, що передбачає передачу семантики та експресивно-стилістичних функцій.

Вибір перекладацьких рішень залежить у кожному випадку від особливостей вживання фразеологізму, від наявності чи відсутності відповідних засобів у мові перекладу.

2.2 Національно-культурна специфіка у фразеології і переклад

Л.К. Байрамова зазначає, що національно-культурна цінність фразеологізмів складається з трьох складових.

По-перше, вони відображають національну культуру невідокремлено, комплексно, усіма своїми елементами, взятими разом, тобто своїми ідіоматичними значеннями. Деякі фразеологізми називають також явища минулого і сьогодення певної країни, тому не мають прямих аналогів в інших національних культурах.

По-друге, фразеологізми відображають національну культуру диференційовано, одиницями свого складу. Деякі з таких слів належать до безеквівалентних.

По-третє, фразеологізми відображають певну національну культуру своїми прототипами, оскільки генетично вільні словосполучення описували певні звичаї, традиції, подробиці побуту і культури, історичні події та багато іншого [21, 59-62].

При перекладі деяких фразеологічних одиниць особливо яскраво виділяється зв'язок мови та культурних особливостей країни, у такому разі за змістом вони проявляють національне забарвлення. Тоді першочерговим завданням перекладача стає культурна адаптація подібних виразів, за якої можна досягти розуміння виразів в іншій культурі шляхом збереження їх еквівалентних властивостей, смислової та культурної сторін.

За визначенням мовознавця О.Д. Швейцера, переклад – це не тільки взаємодія мов, але й взаємодія культур. Процес перекладу «перетинає» не

тільки мовну межу, але й культурну межу. При цьому новий текст повинен легко тлумачитися і відповідати всім нормам мови, якою він перекладається [47, 8].

А.Б. Буньятова звертає увагу на те, що культурні знання та відмінності становлять основну спрямованість перекладу. Кожна мова має свою структуровану реальність, як наслідок – неможливість перекладу. Основні аргументи проти можливості перекладу – переважно лінгвістичного характеру. Немає жодного слова у будь-якій мові, яке не мало б точного адресата в іншій мові. Неможливо також з граничною точністю перекласти поезію, що рясніє конотаціями і стилістичними особливостями. Основна проблема перекладу пов'язана зі ставленням до того, про що йдеться, бо те, що в одній країні нічого не означає, може бути соціально значущим в іншому регіоні. Матеріал, що перекладається, може спиратися на історичні, психологічні та ідеологічні відмінності між двома культурами, що беруть участь у процесі перекладу. Перекладач є відповідальним з погляду розуміння і, крім того, знання автора ідеології. Таким чином, перекладач стає посередником між двома мовами, а іноді й між двома культурами, які говорять однією мовою.

Вплив культури на переклад може виявлятися у різних формах. І.І. Чирінова звертає увагу на те, що можна виділити кілька культурно детермінованих факторів, які впливають на процес як одномовної, так і двомовної комунікації та викликають труднощі під час перекладу:

1. Національно-культурні семантичні ознаки лексичних одиниць у двох мовах;
2. Відмінності у реальній дійсності, що відображають специфіку життя, традицій, політичного устрою тощо;
3. Особливості наївної мовної картини світу, що відображають звичайні уявлення та помилки носіїв мови про світ;

4. Культурні знання у широкому сенсі, починаючи з фонових знань про неминучі культурні цінності певного народу і закінчуючи інформацією про правила поведінки і спілкування.

Таким чином, перед перекладачем часто постає питання, яким чином передати у тексті перекладу елементи культурної картини світу, представлені імпліцитно в оригіналі. Ступінь складності цієї проблеми залежить від того, наскільки великі культурні та мовні відмінності між двома мовами та культурами [69].

Наразі, перекладачі набагато більшою мірою, ніж раніше, концентруються на досягненні взаєморозуміння у галузі культур та ефективності культурного діалогу. С.Г. Тер-Мінасова вважає, що діалог культур – це пізнання іншої культури через свою, а своєю – через іншу культуру шляхом культурної інтерпретації та адаптації цих культур одна до одної в умовах смислової розбіжності більшої частини обох культур [42, 17]. І це, у свою чергу, дозволяє зіставити культурні картини світу. Як вже відомо, текст – одиниця культури, і тому при перекладі потрібен комплексний підхід, який поєднує у собі власне лінгвістичну підготовку та знання соціокультурного контексту мови, з якої здійснюються переклад. Такий підхід дозволяє забезпечити адекватний переклад з іноземної мови на рідну. Таким чином, як зауважує М.О. Висилик, будь-який переклад – це інтерпретація, розшифровка сенсу, що стоїть за очевидним сенсом, усвідомлена чи несвідомо спроба подолати дистанцію між культурами комунікантів. Чим більше відмінностей у культурах, тим більше відмінностей у тлумаченні слів, поведінки та сенсів.

Є.Ю. Кузьмінська розмірковує про те, що внутрішні прояви культури є пластом «невидимого» у тексті та імплікуються на рівні культурно чи соціально зумовлених цінностей, звичних способів мислення, поведінки, превалюючих суджень та оцінок. У зв'язку з цим фокус перекладачів більшою мірою зміщується з того, що можна побачити, почути, прочитати чи відчутти на те, якими засобами передається текст, що в ньому мається на увазі і як він

сприймається. Те, якими засобами передається текст, є культурно обумовленим та створює значні проблеми при перекладі. Перш за все, культурна асиметрія сприйняття текстів зумовлюється як зовнішніми, так і внутрішніми причинами, що визначаються сукупністю ментальних категорій, прийнятих у суспільстві норм та правил поведінки, культурних цінностей та стереотипів. Тому найскладнішим є правильне тлумачення глибинних культурних сенсів, які сприймаються на несвідомому рівні, а тому те, що вважається позитивним в одній культурі, може бути негативно витлумачено в іншій. З вищезазначеного випливає питання принципової можливості культурологічної перекладаності текстів, і того яким чином перекладачеві враховувати елементи культури під час передачі змісту: експлікувати цей культурний зміст чи, навпаки, нівелювати різницю між культурами. Цієї проблематики перекладу торкається у своєму дослідженні У. Еко. Він зазначає, що для того, щоб зрозуміти певний текст (і щоб його перекласти), потрібно висунути гіпотезу про можливий світ, який він репрезентує. Це означає, що за відсутності адекватних ознак переклад має ґрунтуватися на кон'юнктурі. Тобто, враховуючи весь спектр змісту, що надається словниковою статтею (енциклопедичними відомостями), перекладач повинен вибрати найвірогідніше і резонне значення або зміст, що найбільш підходить у цьому контексті та в цьому можливому світі.

Н.В. Тимко свідчить, що є дві принципово відмінні стратегії передачі культурологічного змісту вихідного тексту. Перша полягає у тому, що культура носіїв однієї мови (мови оригіналу) адаптується до сприйняття носіїв іншої мови (мови перекладу): пом'якшуються відмінності культур, вузько специфічне замінюється більш загальним (генералізація) чи подібним (адекватна заміна). Інша стратегія полягає у зворотному: читач переноситься у світ культури носіїв мови оригіналу: культурні відмінності часом навіть підкреслюються (вживанням великої кількості транслітерацій). В обох стратегіях вживаються явні та імпліцитні роз'яснення (примітки) перекладача. Першу стратегію можна назвати сильною адаптацією, а другу – слабкою.

Вибір сильної або слабкої культурної адаптації визначається тим місцем, яке займає культурна своєрідність у системі художніх цінностей твору.

Підсумовуючи дослідження, стає очевидним, що перекладач у своїй діяльності повинен ґрунтуватися на глибоких знаннях культури мови оригіналу, намагатися всіма доступними йому засобами наблизити читача до розуміння перекладеного твору, не дозволяючи тексту при цьому втрачати його культурні особливості. Необхідність адаптувати культурно детерміновані тексти при перекладі призвела до розуміння того, що переклад не є актом лише лінгвістичного перенесення, а виходить далеко за межі перемикання з одного мовного коду на інший, фактично являючи собою компроміс між двома картинами світу та двома культурами. Вибір відповідного прийому перекладу залежить від функції тексту і від мети перекладу, хоча на нього можуть впливати й інші, більш суб'єктивні фактори, наприклад, особисті естетичні переваги перекладача. Перекладач фактично сам вирішує питання, наскільки необхідно зберігати фонову інформацію або «місцевий колорит» твору у перекладі, або до якої міри він повинен скорочувати географічну та культурну відстань між різними світами.

2.3 Основні види перекладів фразеологізмів

Одна з перших класифікацій методів перекладу фразеологічних одиниць була запропонована О.В. Куніним для опису британського фразеологічного фонду.

Було виділено чотири групи способів перекладу фразеологічних одиниць у словнику:

1. Переклад за допомогою фразеологічних одиниць (моноквіваленти (повні та часткові); вибіркові фразеологічні еквіваленти);
2. Переклад за допомогою змінних та змінно-стійких поєднань слів (описовий переклад; калькування (дослівний переклад));

3. Переклад за допомогою словесних еквівалентів (за допомогою одного слова);
4. Комбінований переклад [61].

Е.Ф. Арсентьєва при розгляді способів передачі фразеологізмів поділяє фразеологічні одиниці на дві основні групи: фразеологічні одиниці, що мають фразеологічну відповідність у перекладі і безеквівалентні фразеологічні одиниці. Відповідно до фразеологічного способу фразеологічні одиниці передаються у вигляді:

1. Фразеологічних еквівалентів (повних та часткових);
2. Фразеологічних аналогів (повних та часткових).

До нефразеологічних способів перекладу дослідниця відносить калькування, описовий (дескриптивний) переклад, лексичний переклад та комбінований переклад.

О.В. Шепелева звертає увагу на те, що можливості досягнення повноцінного словникового перекладу фразеологічних одиниць залежать в основному від співвідношень між одиницями вихідної мови (ВМ) та мови перекладу (МП):

1. Фразеологічна одиниця має у МП точний, яка залежить від контексту повноцінний відповідник (сміслове значення + конотації);
2. Фразеологічна одиниця може перекладатися на МП певним відповідником, зазвичай із деякими відступами від повноцінного перекладу;
3. Фразеологічна одиниця немає у МП ні еквівалентів, ні аналогів і не може бути перекладена у словниковому порядку [48, 18].

Фразеологічний переклад передбачає вживання у тексті перекладу стійких одиниць різного ступеня близькості між одиницею мови оригіналу та відповідною одиницею у мові перекладу – від повного та абсолютного еквівалента до приблизного фразеологічного відповідника.

У свою чергу фразеологічні еквіваленти та аналоги зустрічаються найчастіше у наступних групах стійких одиниць.

1. Інтернаціональна фразеологія. Сюди відносяться фразеологізми, які увійшли до мови багатьох народів з історичних (головним чином античних), міфологічних, літературних джерел, запозичувалися з мови до мови або виникали у різних народів незалежно одні від інших внаслідок спільності людського мислення, близькості окремих моментів соціального життя, трудової діяльності, виробництва, розвитку науки та мистецтв. До цієї групи належать фразеологізми міжнародного характеру, засновані на міфологічних переказах, біблійних легенд і історичних фактах. Наприклад, англ. *Achilles' heel*, нім. *Achillesferse*, укр. *Ахіллесова п'ята*.

2. Стійкі порівняння. У багатьох мовах кажуть: *співає як соловей, сміливий як лев, впертий як осел, п'яний як свиня* тощо. Але для тих самих якостей поряд з цими образами є й інші, незвичні для мови перекладу. Порівняння із «солов'ям» явно не підійде для країн, де його не знають, і перекладач має дуже добре подумати, перш ніж запровадити незвичний образ. Цього також вимагають інші порівняння – перекладати своїм, звичним виразом, або зберегти «екзотичне»: наприклад, англійці і французи бачать упертість швидше в мула, а осел є також символом дурості; що стосується пияцтва, то поряд зі свинею у різних народів фігурує чимало інших образів: фр. *(п'яний як) співчий дрізд, чернець (францисканець, тамплієр)*.

У свою чергу, нефразеологічний переклад відбувається за допомогою перекладацьких трансформацій, а не фразеологічних засобів мови перекладу. Його вживають зазвичай, лише переконавшись, що жодним із фразеологічних еквівалентів чи аналогів скористатися не можна. Такий переклад, враховуючи навіть компенсаційні можливості контексту, О.В. Шепелева вважає не повноцінним: завжди є деякі втрати (образність, експресивність, конотація, афористичність, відтінки значень) [48, 21].

Отже, фразеологічні одиниці перекладаються або відповідними фразеологізмами, тобто застосовується фразеологічний переклад (еквіваленти та аналоги), або іншими способами перекладу – нефразеологічний переклад. Між цими способами перекладу є безліч проміжних, середніх рішень, наприклад, залежно від деяких характерних ознак та видів фразеологічних одиниць (образна / необразна фразеологія), переклад з урахуванням стилю, колориту, мови тощо.

2.4 Аналіз передачі фразеологізмів шляхом фразеологічного перекладу

Фразеологічний переклад полягає у застосуванні еквівалентів та аналогів під час перекладу фразеологічних одиниць на рідну мову.

Еквіваленти можуть бути повними та частковими. Повні еквіваленти – це еквіваленти, що збігаються з фразеологізмами іноземної мови за значенням, за лексичним складом, образністю, стилістичною спрямованістю та граматичною структурою з фразеологізмами у мові перекладу. Наприклад:

Augean stables / Augiasstall – авгітеві стайні;

Pyrrhic victory / Pyrrhussieg – піррова перемога.

У свою чергу частковий еквівалент не означає неповноти у передачі значення, а лише містить лексичні, граматичні чи лексико-граматичні розбіжності за наявності однакового значення однієї й тієї самої стилістичної спрямованості. Тому частковий еквівалент за рівнем адекватності перекладу рівноцінний повному еквіваленту. Наприклад:

To save a penny for a rainy day / für einen Notpfennig sorgen – відкласти копійку на чорний день;

A wolf in sheep's clothing / Ein Wolf im Schafspelz – вовк в овечій шкурі.

Слід, однак, відзначити, що незважаючи на наявність повного або часткового еквівалента, стійкі поєднання слів іноді доводиться перекладати дослівно, наприклад, коли образ, який міститься у фразеологізмі, є вагомим

для розуміння тексту, а заміна його іншим чином заважає розумінню тексту, або позбавляє його яскравості та виразності.

У разі відсутності фразеологічного еквівалента, слід підібрати у мові перекладу фразеологізм із таким самим переносним значенням, заснованому на іншому образі. Фразеологічний аналог – образна фразеологічна одиниця у мові-реципієнті, за змістом аналогічна фразеологічній одиниці у мові-джерелі, але заснована на іншому образі. Наприклад:

One's little finger is thicker than another's loins – *і мизинця не варто*. В англійській мові спостерігаємо розширену образність фразеологічної одиниці, *мизинець* порівнюється з попереком людини *loin*, стилістична спрямованість збережена;

Lasst uns Lethe trinken! – *забути*. У німецькій мові вводиться образ річки Лети, яка, згідно з давньогрецькою міфологією, розділяла світ живих та світ мертвих. «Одного разу перейшов Лету» значить «забув».

Далі розглянемо більш детально особливості передачі англійських і німецьких фразеологізмів за допомогою фразеологічного еквівалентного перекладу

1) *Holists - People who study the sixth mentality, holism, creating connections with all things, and claiming that the essence of everything is in everything.* *Холісти – люди, які вивчають «шосте почуття» – холізм, що створює зв'язки між усіма речами та стверджує, що сутність будь-якої речі знаходиться повсюди.* *The sixth mentality – шосте почуття* (почуття людини або тварини, крім п'яти основних чуттів: зору, слуху, нюху, дотику і смаку. Як фразеологізм вживається у наступних значеннях: «передбачання або вгадування подій, що відбуваються», «інстинкт», «інтуїція», «чуття», «гіпотетичне екстрасенсорне почуття». Під час перекладу було вжито частковий еквівалент.

2) ... *sind wir echt begeistert von diesem Gerät, weil es tatsächlich wie eines dieser "sechter Sinn"-Geräte funktionieren kann, die Ihnen die relevanten Informationen über irgendetwas anbietet, was vor Ihnen steht. ...*

для нас цей пристрій винятково цікавий тим, що він справді може функціонувати як горезвісне **шосте відчуття**, яке підказує нам потрібну інформацію про те, з ким або з чим ми маємо справу. **Sechter Sinn – шосте відчуття**. Під час перекладу фразеологізму також було вжито повний еквівалент.

3) *Coal is one place to begin, as it will continue to generate **the lion's share** of the world's electricity for decades to come.* Вугілля – це початкова точка, оскільки воно й надалі складатиме **левова частку** світової електрики у найближчі десятиліття. **The lion's share – левова частка**. Спочатку фразеологізм «левова частка» позначав велику і кращу частину будь-чого, отриману людиною заздалегідь несправедливо, за правом сильнішого. Згодом цей фразеологізм став означати просто більшу (кращу) частину будь-чого. Вислів перегукується з байкою «Лев, Лисиця і Орел» давньогрецького поета-байкаря Езопа (VI до н. е.), у якій розповідається, як ці три хижака ділять свою здобич. Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

4) *Der **Löwenanteil** der Technologie, das Know-how und ein erheblicher Teil der Investitionen muss aus Europa und den Vereinigten Staaten kommen.* **Левова частка** технологій, ноу-хау та значна частка інвестицій повинні прийти з Європи та США. **Löwenanteil – левова частка**. Під час перекладу цього фразеологізму вживається повний еквівалент.

5) *Authorized users can load data in Geneva or directly in the field, thereby assuring continuous and **first-hand** updating of the system.* Ліцензовані користувачі можуть завантажувати інформацію у Женеві або безпосередньо на місцях, забезпечуючи безперервне оновлення системи з **перших рук**. **First-hand – з перших рук** (дізнаватись, отримувати відомості безпосередньо, без посередників, при цьому мається на увазі, що відомості, новини, або інформація є точними, достовірними, що заслуговують на довіру). Цей фразеологічний вираз пов'язаний з торгівлею. Проходячи через руки перекупників, товари

завжди дорожчали, при цьому знижувалась їхня якість. Тому віддавали перевагу товарам, придбаним не у перекупників, а «з перших рук», тобто у виробників. Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

6) *This virus you uploaded is nothing but a tragic mistake. Вірус, який ви завантажили – трагічна помилка. A tragic mistake – трагічна помилка.* Це поняття походить з «Поетики» Аристотеля, і означає трагічний недолік характеру головного героя трагедії, або його фатальну помилку, яка стає джерелом моральних мук і загострює у ньому усвідомлення своєї провини, навіть якщо вона відсутня. Під час перекладу вживається повний еквівалент.

7) *For one thing, they can't reproduce on their own, and that's their Achilles' heel right there. З простої причини, вони можуть відтворюватися самотійно, і це їх Ахиллесова п'ята. Achilles' heel – Ахиллесова п'ята.* Фразеологізм походить з післягомерівського міфу, переданого римським письменником Гігіном (I ст. до н.е.). Міфічному герою Ахиллесу (грец. Ахілл) оракул пророкував загибель під стінами Трої, тому його мати Фетіда занурила його у священні води річки Стікс, утримуючи його при цьому за п'яту. І коли вже дорослий Ахиллес бився під стінами Трої, саме у це єдине вразливе місце потрапила стріла Паріса, що і стало причиною загибелі героя. Саме тому у переносному значенні цей фразеологізм став позначати «слабку сторону людини». Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

8) *To be sure, the work of those dedicated persons who inspire these programmes - including quite a few non-governmental organizations - will not come to an end any more than the labours of Sisyphus. Звичайно, робота прихильників своєї справи, які займаються цими програмами, включаючи досить велику кількість неурядових організацій, так само нескінченна, як сізіфова праця. The labours of Sisyphus – сізіфова праця.* Цей фразеологізм походить від ім'я міфічного давньогрецького царя Сізіфа, який завинив перед богами і у якості засудженого був повинен вічно

вкочувати на гору камінь, який, досягнувши вершини, щоразу скочувався назад. Тому цей фразеологізм позначає «нескінченну і безплідну роботу». Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

9) *Was für eine **Sisyphusarbeit** das Instandsetzen war, und war sich dennoch der Komplexität bewusst, ihr gegenüber demütig, nicht paralisiert von ihr.* Виправлення ситуації – **сізіфова праця**, проте він усвідомлював цю складність, був скорений перед нею, але не паралізований нею. **Sisyphusarbeit** – **сізіфова праця**. У перекладі вживається повний еквівалент.

10) *Of course, we are not thinking of any kind of attempt to formalize such cooperation or to make it fit onto a **Procrustean bed** of computers.* Зрозуміло, мова не йде про спробу формалізувати таку співпрацю, загнати її у «**прокрустове ложе**» комп'ютерів. А **Procrustean bed** – **прокрустове ложе**. Фразіологізм має походження з давньогрецького міфу про злочинця Прокруста. Він відрубав чи витягував ноги своїм жертвам, для яких його ліжко (ложе) було замале або зavelike. Фразеологізм «укласти у прокрустове ложе» означає силою підігнати реальність під штучну мірку, шаблон, обмеження. Для цього доводиться жертвувати чимось суттєвим, або робити з натяжкою, тобто це межі, у які насильно намагаються щось вставити, підігнати. Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

11) *Murphy's law ... simplest explanation is usually correct.* **Закон Мерфі** – найпростіше пояснення зазвичай виявляється вірним. **Murphy's law** – **Закон Мерфі**. Це жартівливий філософський принцип: якщо є ймовірність того, що якась неприємність може статися, вона обов'язково станеться. Існують різні формулювання самого закону та його наслідків. В українській мові є аналоги цього фразеологізму – «закон підлості», «закон бутерброду, який падає маслом донизу». Цей вираз відносять до капітана Едварда А. Мерфі, інженера Лабораторії реактивного руху, який служив на авіабазі Едвардс у 1949 році. Оцінюючи роботу техніків однієї

з лабораторій, він стверджував, що якщо можна зробити щось неправильно, то ці техніки саме так і зроблять. Керівник проекту від компанії «Нортроп» Дж. Ніколс назвав ці постійні неполадки «законом Мерфі». Згодом цей принцип став широко вживатися у промисловій рекламі та ввійшов у життя суспільства. У даному прикладі під час перекладу було вжито повний еквівалент.

12) *It's a calculated risk based on her M.O. Це виправданий ризик, застосовувати дані її почерку, який сильно відрізняється від почерку чоловіків. A calculated risk – виправданий ризик.* Цей фразеологізм позначає «допустимий рівень ризику, виправданий з погляду різних чинників і з яким можна примиритися загалом заради отримання певних позитивних результатів своєї діяльності». Під час перекладу фразеологізму було вжито частковий еквівалент.

13) *Indeed, it would be true to say that hampering growth in nuclear power is therefore equivalent to damage to the environment in the long run.* Тому цілком можна сказати, що стримування розвитку ядерної енергетики у довгостроковій перспективі рівнозначне заподіянню шкоди довкіллю. *In the long run – у довгостроковій перспективі.* Зазначений фразеологізм має наступне значення «зрештою» «на майбутнє», «у кінцевому результаті». Під час перекладу було вжито частковий еквівалент.

14) *All right, now, studies have shown that people who try to recall the ten commandments become dramatically more honest, actually passing up opportunities to cheat and lie, even if they can't remember a single commandment... Так ось, дослідження показують, що люди, які намагаються згадати 10 заповідей, стають значно чеснішими та ігнорують можливості для шахрайства та брехні, навіть якщо у результаті вони не згадають жодної заповіді. The ten commandments – 10 заповідей.* Десять заповідей – це десять основних законів, які, згідно з Біблією, були надані людству самим Богом через Мойсея, у присутності синів Ізраїлю, на горі Сінай. У переносному значенні вони позначають

«правила, положення, що служать головною вказівкою для дій». Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

15) *Also erstellten wir eine Liste mit Voraussetzungen, die "10 Gebote", und diese lauteten, geordnet vom leichtesten zum schwersten, so: Das erste ist "Keine Magie". Отже, ми розробили список вимог, своєрідні 10 заповідей, і вони розподілилися за зростанням складності реалізації: Перша – «Без фокусів». 10 Gebote – 10 заповідей.* Під час перекладу зазначеного фразеологізму так само вживається повний еквівалент.

16) *Website members can send free winks to other singles to break the ice and start flirting. Користувачі сайтів можуть відсилати один одному безкоштовні підморгування, щоб розтопити лід і почати фліртувати. To break the ice – розтопити лід.* Фразеологізм вживається у значеннях «усувати відчуженість», «усувати недовіру». Під час перекладу було вжито частковий еквівалент.

17) *As a result, strengthening state institutions was too often seen in the West as communist subterfuge, while the bloc viewed the slightest notion of individual freedom and responsibility as a stalking horse for capitalist counter-revolution. У результаті, зміцнення державних інститутів надто часто розглядалося на Заході як комуністичний прийом, тоді як блок розглядав найменший прояв індивідуальної свободи та відповідальності у якості заслінного коня капіталістичної контрреволюції. A stalking horse – заслінний кінь.* Цей вираз вживався по відношенню до людини у кінській шкурі, яка наближалася до своєї здобичі (часто до оленя, який не боїться чотирилапих тварин). Зараз цей вираз вживається у переносному значенні у сфері політики і позначає депутата, який безуспішно висуває свою кандидатуру до партійних лідерів. Така спроба має на меті дізнатися ставлення виборців до кандидатів у депутати (у тому числі і до існуючого лідера). Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

18) *The world is buzzing at the moment with plans to force reductions in gas emissions **at all costs**. Весь світ зараз обговорює плани щодо зменшення викидів газу **за будь-яку ціну**. **At all costs – за будь-яку ціну**. Даний фразеологізм має наступні значення: «не зважаючи на жодні зусилля, витрати, жертви», «будь-якими засобами / способами досягати / домагатися чогось». Під час перекладу було вжито частковий еквівалент.*

19) *For social, political and technical reasons, the citizens of the world are today all passengers on the same boat; either we all **weather the storm** and reach the shore or we all perish. З соціальних, політичних та технічних причин громадяни світу сьогодні є пасажирами одного корабля; **подолати бурю** та досягти берега зможуть або всі, або ніхто. **To weather the storm – подолати бурю**. Цей фразеологізм означає «вистояти під час негараздів», «пережити проблеми», «вистояти у шторм». Під час перекладу вживається частковий еквівалент.*

20) *Der mehrere Tausende Arten umfassende Pflanzenbestand des Botanische Gartens vermittelt Interessantes nicht nur für einen echten Naturfreund, sondern bietet Entdeckungsfreude und **Augenweide** für jeden von uns. Популяція рослин у Ботанічному саду, що налічує кілька тисяч видів, не лише дасть цікаву інформацію для справжнього любителя природи, але й подарує кожному з нас радість відкриття та **насолоду для очей**. **Augenweide – насолода очей** (віддушина, відрада для очей). Цей фразеологізм вживається для позначення почуття радості та задоволення. Під час його перекладу вживається частковий еквівалент.*

21) *Das sieht nach **grünem Licht** für alle unnachgiebigen Unterstützer der Siedler aus, die für den Ausbau von Ost-Jerusalem tief ins Westjordanland hinein geworben haben: für eine Reihe von Siedlungen, die sich bis zum Toten Meer erstreckt. Це схоже на **зелене світло** для тих незламних прихильників поселенців, які виступають за розширення Східного Єрусалиму вглиб Західного берега, тобто. створення низки поселень до Мертвого моря. **Grünes Licht – зелене світло**. Зелений як сигнальний колір у дорожніх*

правилах руху є ознакою безпеки, дозволеності дії, руху. Тому цей фразеологізм має значення «вільний шлях, можливість безперешкодного здійснення будь-чого». Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається повний еквівалент.

22) *Der gordische Knoten, der Initiative lähmt und die Einstellungen in Unternehmen blockiert, besteht aus einer Flut von Regulierungen, die den Arbeitsmarkt ersticken. Гордієв вузол, що паралізує ініціативу та блокує зростання зайнятості, складається з лабіринту регулювань, які сковують ринок праці. Gordische Knoten – Гордієв вузол.* Фразеологізм походить з грецької легенди про заплутаний вузол, яким фригійський цар Гордій прив'язав ярмо до дишла воза. Оракул передбачав: той, хто розв'яже вузол, отримає панування над світом. Олександр Македонський у 334 до нашої ери у відповідь на пропозицію розплутати вузол розрубав його мечем («розрубати Гордієв вузол») - прийняти швидке та сміливе вирішення щодо заплутаного та складного питання). Під час перекладу цього біблеїзму вживається повний еквівалент.

23) *Aerodynamik ist das Alpha und das Omega des SLK. Аеродинаміка – це альфа та омега моделі SLK. Das Alpha und das Omega – альфа та омега.* Цей фразеологізм походить від цитати з Біблії: «Я є альфа та омега, початок і кінець...» (мається на увазі Ісус Христос). Альфа і Омега – це поєднання першої та останньої літер класичного (іонічного) грецького алфавіту, яке є найменуванням Бога у Книзі Відкровлення Іоанна Богослова, символами Бога як початку та кінця всього суцього. У переносному значенні цей фразеологізм позначає «основу», «сутність», «найголовніше». При перекладі було вжито повний еквівалент.

24) *Zug und Druck, die beiden Lebenskräfte, manifestiert in einem einzigen Material. Напруга і стискування – дві життєві сили, що виявляються в одному матеріалі. Lebenskräfte – життєві сили.* У вченні про віталізм це «особлива сила, принцип або початок, що керує явищами, які відрізняють живі істоти від неживих. У переносному значенні

фразеологізм означає «життєздатність». При перекладі фразеологізму було вжито повний еквівалент.

25) *Die Datenbank ist ein wahres **Füllhorn** an potenziellen Opfern.* Ця база даних справжній **ріг достатку** потенційних жертв. **Füllhorn** – **ріг достатку**. Це символ достатку та багатства, що походить від давньогрецької міфології. Згідно з міфом, після повалення свого батька Зевс запанував над світом, зробивши врятованих братів і сестер богами Олімпу. Амалфею, на подяку за порятунок, Зевс вирішив забрати з собою на небо, зробивши сузір'ям. Але по дорозі на небо Амалфея зачепилася рогом за дерево і той відпав. Зевс підняв ріг і подарував його німфам, які виховували майбутнього бога з дитинства, наділивши ріг чарівними властивостями – варто було лише побажати і з нього з'являлися різноманітні страви та смачні напої. Сьогодні значення словосполучення «ріг достатку» має на увазі «багатство та достаток». Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається повний еквівалент.

26) *Zu einem weiteren **Zankapfel** hat sich die Raketenabwehr entwickelt.* Протиракетна оборона стала ще одним **яблуком розбрату**. **Zankapfel** – **яблуко розбрату**. Яблуко Еріди – у давньогрецьких міфах золоте яблуко, на якому було викарбувано «найпрекрасніший», що було підкинуто богинею розбрату Ерідою на банкетний стіл під час весілля Пелея і Фетіди. За легендою, це золоте яблуко спричинило сварку трьох жінок-богинь – Гери, Афін та Афродіти. Сьогодні цей вираз означає «те, що породжує сварку, розбрат», «предмет розбрату». Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається частковий еквівалент.

27) *Der schwarze fünfzackige Stern in der Mitte der Flagge gilt als **Leitstern** der afrikanischen Freiheit.* Чорна п'ятикутна зірка в середині прапора служить **дороговказом** африканської свободи. **Leitstern** – **дороговказ**. Цей фразеологізм походить з біблії і позначає віфліємську зірку, що вказувала шлях східним мудрецам (волхвам), які йшли поклонитися новонародженому Христові. Наразі цей фразеологізм

вживається у значенні: «те, що спрямовує життя, або діяльність». Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається повний еквівалент.

28) *Es gibt Fälle, wo ein früher **Kaiserschnitt** die Mutter nach Präeklampsie gerettet hat.* Зафіксовано випадки, коли своєчасний **кесарів розтин** рятував матерів після прееклампсії. **Kaiserschnitt** – **кесарів розтин**. Від лат. *caesarea* – королівський і *sectio* розріз. Щодо походження цього словосполучення існує три версії. 1. Пліній-старший стверджував, що у такий спосіб народився хтось із предків великого Цезаря. 2. Назва походить від одного з римських імператорських законів (лат. *Lex Caesarea* – царський закон), коли дитину вмираючої матері належало рятувати кесаревим розтином. 3. Назва походить від лат. *caedere* – різати. У цьому прикладі під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається повний еквівалент.

29) *Da der schwache Dollar wie ein **Damoklesschwert** über der Weltwirtschaft hängt, beklagen sich fast alle über Amerikas verschwenderische Angewohnheiten.* Зараз, коли долар слабкий, як **дамоклів меч**, що висить над світовою економікою, майже всі скаржаться на марнотратні звички Америки. **Damoklesschwert** – **дамоклів меч**. Цей вираз сягає корінням у міфи стародавньої Греції. Згідно з грецьким переказом, сиракузький тиран Діонісій Старший (кінець V ст. до н.е.) запропонував своєму фавориту Дамоклу, який вважав Діонісія найщасливішим зі смертних, зайняти його престол на один день. За наказом тирана його розкішно одягли і посадили на місце правителя; всі навколо метушилися, виконуючи кожне його слово. У розпал веселощів на бенкеті Дамокл раптово побачив над головою меч, що висів на кінському волоссі, і зрозумів примарність благополуччя. Так Діонісій показав йому, що тиран завжди живе на волоссі від загибелі. Вираз «Дамоклів меч» вживається тоді, коли йдеться про навислу небезпеку, яка може зійти на голову будь-якої хвилини. Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається повний еквівалент.

30) *Die drakonischen Gesetze in der Türkei hinsichtlich „nationaler Bildung“ verbieten jede Art von religiösem Unterricht, außer dieser steht unter strikter staatlicher Kontrolle. Турецькі драконівські закони про «національну освіту» забороняють будь-яку релігійну освіту, якщо вона якнайсуворіше не контролюється державою. Drakonischen Gesetze – драконовські закони.* Дракон (Драконт) – ім'я древнього афінського законодавця, який уперше зібрав і записав старі закони, що діяли в Афінській державі. Вони виявилися надмірно суворими. Смертна кара займала переважне місце у низці покарань, визначених законами Драконта, завдяки чому їх суворість стала приказкою ще у давнину. Саме тому під виразом «драконівські закони» або «заходи» розуміються «вкрай суворі, жорстокі закони». Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається повний еквівалент.

31) *Unglücklicherweise wird die fortschreitende Tragödie der EU typischerweise von solchen Hoffnungsschimmern genährt. На жаль, трагедія ЄС, що розгортається, характерним чином підживлюється такими променями надії. Hoffnungsschimmern – промені надії.* Цей фразеологізм означає «очікування бажаного, поєднане з впевненістю у можливості його здійснення». У цьому прикладі при перекладі вживається частковий еквівалент.

32) *Und die Haushaltsgeräte, das goldene Zeitalter der Haushaltsgeräte dauerte wirklich - es hängt davon ab, wie man es messen will - aber es dauerte irgendwo zwischen 40 und 60 Jahren. Так почався золотий вік побутової техніки, яке тривало – залежно від того, як його вимірювати - від 40 до 60 років. Goldene Zeitalter – золотий вік.* Це уявлення, яке існує у міфології практично всіх народів і позначає «блаженний стан первісного суспільства, що жило у гармонії з природою». Вираз належить давньогрецькому поетові Гесіоду і римському поету Овідію. Наразі цей фразеологізм позначає «час найвищого розквіту, підйому у будь-якій

галузі людської діяльності». У цьому прикладі при перекладі вживається повний еквівалент.

33) *Ein kognitiver Fehler löste meinen 'Guten Samariter'-Reflex aus.* Когнітивна помилка викликала мій рефлекс «**доброго самаритянина**». **Guten Samariter – добрий самаритянин.** Притча про доброго самарянина (Притча про доброго самаритянина, Притча про милосердного самарянина) – одна з відомих притч Ісуса Христа, що згадується у Євангелії від Луки. Вона розповідає про милосердя і безкорисливу допомогу з боку перехожого самарянина людині, що потрапила у біду. Назва «Добрий Самарянин» («Добрий Самарітянин») стала номінальною для позначення доброї і безкорисливої людини, готової допомагати кожному, хто потрапить у біду. Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

34) *Aber der Aufschieber hat einen **Schutzengel** – jemand, der ihn von oben beobachtet und auf ihn aufpasst, in seinen dunkelsten Momenten – das sogenannte Panikmonster. Виявляється, у прокрастинаторів є **ангел-охоронець**, який завжди доглядає їх і оберігає у найважчі хвилини – його звуть Панічне Чудовисько. **Schutzengel – ангел-охоронець.** У християнстві «ангел-охоронець» – ангел, добрий дух, подарований людині Богом під час хрещення для допомоги та керівництва. За православними та католицькими уявленнями, ангел-охоронець невидимо перебуває з людиною протягом усього її життя, якщо людина зберігає у собі любов до Бога та істинну віру перед ним. Також так говорять про людину, яка проявляє до іншої людини постійну увагу і турботу. Під час перекладу було вжито повний еквівалент.*

35) *Dämonen sind am besten verwundbar, wenn **Weihwasser** ihre äußere Hülle zerstört. Гібриди найбільш уразливі, коли їх зовнішня шкіра пошкоджена **святою водою.** **Weihwasser – свята вода.** Свята (освячена) вода, агіасма — назва води у церквах, освячена у храмі під час водоосвячення. Традиція її використання пов'язана як з євангельською*

історією про хрещення Христа у водах річки Йордан, так і з старозавітними традиціями служіння Богу. Цей фразеологізм позначає «зцілюючу силу». Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

36) *In der Mitte des Tempels war das Herz des Jüdischen Lebens, das **Allerheiligste**. У центрі храму було серце єврейського життя, **свята святих**. **Allerheiligste** – **свята святих**.* Це найбільш потаємне, святе місце в центральних культових спорудах різних релігій, доступ до якого зазвичай суворо табуований і з яким пов'язується фізична присутність божественних сил. Дане словосполучення було вжито перекладачами давньогрецьких книг, для позначення головної частини іудейського храму – скинії, де містилися «скрижалі завіту», таблиці законів, згідно з переказами передані самим богом первосвященникові Мойсею на горі Сінай. Цей фразеологізм вживається у значеннях «найсвятіше з усіх святих місць», «найпотаємніша святиня», «найдорожче, найзаповітніше, що є у людини або роду». При перекладі на українську мову було вжито повний еквівалент.

37) *Angesichts der Tatsache, dass die weltweiten Reserven inzwischen mehr als zehn Billionen Dollar betragen, ist das bloß ein **Tropfen im Ozean**. З нинішніми світовими запасами у більш ніж 10 трільйонів доларів США, це просто **крапля у морі**, як у відомому прислів'ї. **Ein Tropfen im Ozean** – **крапля у морі**.* Походження фразеологізму розуміється на інтуїтивному рівні, якщо уявити безкрає море, для якого однією краплею води більше або менше – це ніщо. Фразеологізм має 2 значення: 1. Незначна, мала кількість у порівнянні з тим, що необхідно; 2. Вкрай незначна обставина, дрібниця у порівнянні з будь-чим. При перекладі на українську мову було вжито повний еквівалент.

38) *In den späten 1890er Jahren schlug der damalige Gouverneur von Florida, Francis P. Fleming, vor, ein rotes Kreuz hinzuzufügen, damit die Flagge bei Flaute nicht wie eine **weiße Fahne** wirkt.. Наприкінці 1890-х років губернатор штату Френсіс П. Флемінг запропонував додати на прапор*

червоний андріївський хрест, щоб той не був схожим на «білий прапор» тих, хто здався. *Weißer Fahne* – білий прапор. Це полотнище, без будь-яких знаків та символів, що має на всій своїй площі виключно білий колір, протягом історії у різних частинах світу мало різне значення. Наразі білий прапор у міжнародних відносинах розуміється як прохання або вимога про припинення воєнних дій, знак перемир'я або пропозиції переговорів. Також це символ капітуляції, тобто беззастережної здачі на милість протиборчій стороні. У цьому прикладі при перекладі вживається повний еквівалент.

39) *Ein Fahrrad - Spritztour oder Todesfalle?* Велосипед – це розвага або смертельна пастка? *Todesfalle* – смертельна пастка. Фразеологізм означає «пастку, капкан, з якого неможливо вийти, через загрозу смерті». У цьому прикладі при перекладі вживається повний еквівалент.

40) *Der Mensch ist gespalten, seitdem er die verbotene Frucht kostete und Gut und Böse kennenlernte.* Людина роздвоєна з того часу, як покуштувала заборонений плід і пізнала добро і зло. *Verbotene Frucht* – заборонений плід. Фразеологізм походить із приказки «Заборонений плід завжди солодкий». Позначає щось бажане, доступ чого обмежений заборонаю. Вираз пов'язаний із старозавітним сюжетом про гріхопадіння Адама і Єви, які скуштували заборонений Богом фрукт, піддавшись спокусі. При перекладі було вжито повний еквівалент.

41) *In ganz Europa, und auch darüber hinaus suchten Alchemisten nach dem Stein der Weisen, der mythischen Substanz, welche, so glaubte man, nicht nur Blei in Gold verwandeln, sondern auch Leben verlängern und Jugendlichkeit wiederherstellen konnte.* У всій Європі, а також за її межами алхіміки шукали **Філософський камінь**, міфічну субстанцію, яка, як вважалося, могла не лише перетворити свинець на золото, але й продовжити життя та відновити молодість. *Stein der Weisen* – **Філософський камінь**. За уявленнями середньовічних алхіміків це був

еліксир філософів, або таємничий, чудодійний камінь, нібито здатний перетворювати всі метали на золото івиліковувати всі хвороби. Наразі він також позначає «магічну життєву силу». Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

42) *Das ist das erste **Perpetuum Mobile** in der Geschichte der Menschheit. Це перший справжній вічний двигун в історії людства. **Perpetuum Mobile** – вічний двигун.* Це уявний необмежено довго діючий пристрій, що дозволяє отримувати більше корисної роботи, ніж кількість наданої йому ззовні енергії. Пізніше вчені довели, що створення вічного двигуна неможливо. У переносному значенні даний фразеологізм означає «вічний рух», або також може означати «нездійсненні мрії». Під час перекладу вживається повний еквівалент.

43) *Das ist der so genannte **Ödipuskomplex** nach Freud. Це так званий Едіпів комплекс за Фрейдом. **Ödipuskomplex** – Едіпів комплекс.* Це одне з основних понять класичного психоаналізу, використане Фрейдом для позначення двоїстого ставлення дитини віком від 3 до 6 років до своїх батьків. Трагедія Софокла «Цар Едіп» ілюструє частку несвідомого, яка присутня у кожному вчинку людини. За легендою Едіп вбив свого батька, не знаючи, що це був його батько, а потім здійснив інцест із матір'ю, не знаючи, що це була його справжня мати. Під час перекладу вживається повний еквівалент.

44) *Die Maschine liefert verwertbare Informationen, rechtzeitig um jede Bedrohung für die nationale Sicherheit zu vereiteln, aber das Betriebssystem ist eine **Black Box**. Машина надає реальну інформацію, здатну вчасно запобігати будь-якій загрозі національній безпеці, але її операційна система це справжня «чорна скринька». **Black Box** – чорна скринька.* У прямому значенні цей пристрій записує основні параметри функціонування транспортного засобу або іншої складної системи, забезпечуючи можливість встановлення причин у разі аварії. У переносному значенні – це система або механізм, робота якого дуже

складна чи невідома, або його знання не є важливим для аналізованого завдання. Під час перекладу вживається повний еквівалент.

45) *Wenn man die **Büchse der Pandora** öffnet, kann niemand vorhersagen, was passieren wird. Коли Ви відкриваєте скриньку Пандори, ніхто не зможе передбачити, що станеться. **Büchse der Pandora** – скринька Пандори.* Цей артефакт у давньогрецькій міфології, пов'язаний з міфом про Пандору, який був увічнений у поемі «Праця і дні» давньогрецького поета Гесіода. Місткість, згадана у початковій версії міфу, насправді була великою посудиною для зберігання. У наш час вираз «відкрити скриньку Пандори» означає «здійснити дію з незворотними наслідками, тобто те, що не можна скасувати». Під час перекладу вживається повний еквівалент.

46) *Die CIA hat beschlossen, dass das ganze Land ein **schwarzes Loch** ist, dass keine Jemeniten jemals mit uns zusammen arbeiten. ЦРУ вирішило, що вся країна – немов **чорна дірка** і жоден житель Ємену ніколи не працюватиме на нас. **Schwarzes Loch** – **чорна діра**.* Це область простору-часу, гравітаційне тяжіння якої настільки велике, що залишити її не можуть навіть об'єкти, що рухаються зі швидкістю світла, у тому числі кванти самого світла. У переносному значенні «чорна діра» позначає «те, що забирає зусилля або гроші, але не приносить користі». Під час перекладу вживається повний еквівалент.

47) *Ich werde heute behaupten, dass Mitgefühl und die **Goldene Regel** in gewissem Sinn in die menschliche Natur eingebaut sind. Сьогодні я наведу докази на користь того, що співчуття і **Золоте правило**, у певному сенсі, вбудовані у людську природу. **Goldene Regel** – **золоте правило**.* Це одна з найдавніших моральних заповідей, що містяться в народних прислів'ях та приказках: «не завдавай іншим людям того, чого не хочеш, щоб заподіяли тобі». Цей вираз висловлювався давньосхідними та давньогрецькими мудрецькими і увійшов до Нового Заповіту. «Золоте правило» можна зарахувати до типу моральних аксіом, заснованих на ідеї

рівності. Але у ньому прирівнюються не наслідки вчинків, а їх мотиви, важливою є не зовнішня форма вчинку, а закладене у ньому ставлення до іншої людини під час цього вчинка. Під час перекладу вживається повний еквівалент.

48) *Der größte Stolperstein für einen erfolgreichen Abschluss ist die Öffentlichkeit auf beiden Seiten, daher gilt: Je mehr die Öffentlichkeit aus den täglichen Verhandlungen herausgehalten wird, desto besser. Найбільший камінь спотикання для будь-якого успішного висновку – участь громадськості з обох сторін, таким чином, що чим більше громадськість відсторонена від поточних переговорів, тим краще. Stolperstein – камінь спотикання.* Цей крилатий вираз означає «перешкоду на шляху досягнення певної мети або вирішення будь-якої задачі». Уперше вираз «камінь спотикання» зустрічається у Старому Завіті у Книзі пророка Ісаї. Під час перекладу було вжито його повний еквівалент.

49) *Trojan ist eine Klassifizierung für Software, die sich getarnt auf ihrem Rechner einnisten, manche auch mit der Absicht Schaden anzurichten. Троянський кінь – це категорія ПО, яка використовує таємні способи свого само встановлення на Ваш комп'ютер, найчастіше – для навмисного заподіяння шкоди. Trojan – Троянський кінь.* За грецьким переказом, це величезний дерев'яний кінь, у якому сховалися ахейські воїни, які взяли в облогу Трою. Троянці, не підозрюючи хитрощів, завезли його до міста. Вночі ахейці вийшли з коня і впустили до Трої військо, що переховувалося у коні. Вираз «троянський кінь» став загальним – «дар ворогові з метою його погубити». У даному прикладі під час перекладу було вжито частковий еквівалент.

50) *Wissenschaftlich betrachtet, ist das mehr als nur die "Kraft des positiven Denkens" - es hat nämlich eine schrecklich dunkle Seite. З наукової точки зору, це більше, ніж просто «Сила позитивного мислення» – це її жахлива темна сторона. Dunkle Seite – темна сторона.* У переносному сенсі це щось на зразок негативної сторони будь-чого. Цей вираз завжди

має негативний відтінок. Під час перекладу було вжито повний еквівалент.

51) *Heute zeige ich Ihnen die **Kehrseite** der Technologien, die wir so sehr bewundern, die wir lieben. Сьогодні я покажу вам **зворотній бік** усіх технологій, якими ми так захоплюємося, і які нам так подобаються. **Kehrseite – зворотний бік (медалі)**. У переносному значенні це інша, а саме погана сторона певної справи. Це вираз так само як і у попередньому прикладі завжди має негативний відтінок. Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається повний еквівалент.*

52) *Er hat sich etwas Eigenes aufgebaut, ein echter **Heimlichtuer**. Як виявилось, він зайнятий своїм проектом, **темна конячка**. **Heimlichtuer – темна конячка**. Вважається, що цей вираз походить з кінного спорту. За однією з версій, «темною конячкою» називали того коня, який раніше не приймав участі у перегонах, і ніхто не знав, чи варто ставити на нього свої останні гроші і у результаті саме така «темна конячка» приходила першою. Також «темною канячкою» можна назвати таку людину, яка раптово стала відомою або успішною. Цей вираз також може означати «дуже загадкову і непередбачувану людину, від якої можна чекати чого завгодно, у тому числі і поганих речей». У цьому прикладі під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається повний еквівалент.*

53) *Die einzige Hoffnung der Menschheit besteht darin, dass der **Teufelskreis** des Extremismus abgelöst wird von einer gemeinsamen globalen Übereinkunft über die gewaltigen Herausforderungen im Zusammenhang mit dem Klimawandel, der Nahrungsmittelversorgung, der nachhaltigen Energiegewinnung, Wasserknappheit und Armut. Єдине, на що залишається сподіватися людству, так це на те, що **порочне коло** екстремізму змінить загальне глобальне усвідомлення масштабності проблем зміни клімату, запасів продовольства, стійкої енергетики, дефіциту води та бідності. **Teufelskreis – порочне коло** (безвихідне становище, зачароване коло, глухий кут, безвихідь). Вираз «порочне коло» - калька з лат. *circulus**

vitiosus, образ якого пов'язують із блуканням у лісі по колу, що приписувалося діям нечистої сили. Коло є первинним символом єдності та нескінченності. Всі ці уявлення проявляються у метафорично образному змісті фразеологізму, в якому магічне коло осмислюється як зачароване, замкнуте і уподібнюється збігу обставин, з яких важко знайти вихід. Під час перекладу цього фразеологізму вживається повний еквівалент.

54) *Die Lebenselixiere liefern dem Körper alle notwendigen Nährstoffe in natürlichen Proportionen und in der aufnahmefähigsten Form, unter Berücksichtigung der geringsten Dosis an Kalorien. Еліксири молодості забезпечать Вас комплектом поживних речовин у натуральних пропорціях та найкраще засвоюваній формі, за мінімальної калорійності. Lebenselixiere – Елексир молодості* (досл.: *запас життя*). Це поняття часто вживається у міфології та фантастиці і вважається засобом, що позбавляє людину всіх негативних наслідків старіння та інших вікових змін, пов'язаних з деградацією більшості систем людини. Під час перекладу було вжито аналог.

55) *Aber als ich auf die Architekturschule ging, scheinte es, als ob ich das schwarze Schaf in der Familie sei. Але серед тих, хто вивчав архітектуру я згодом став сприйматися як біла ворона. Schwarze Schaf – біла ворона* (досл.: *паршива вівця*). Біла ворона – метафора, яка вживається у рідній мові для позначення особи, яка має поведінку або систему цінностей, відмінні від інших осіб своєї спільноти. Ворони з білим опір'ям у природі дуже рідкісні, оскільки їх колір обумовлений досить рідкісною мутацією – альбінізмом. Біла ворона – суперечливий символ інакшості, часто пов'язаної зі нерозумінням і відчуженням з боку оточуючих, і водночас певної обраності, чистоти, беззахисності. Вираз, як позначення незвичайної, виняткової людини, вперше зафіксовано у 7-й сатирі римського поета Ювенала (I-II ст. н.е.). У цьому прикладі під час перекладу вживається аналог.

56) *We've done well for the world here... whether or not we crack the equation before **I kick the bucket**. Ми добре попрацювали для цього світу, і не важливо, чи встигнемо ми вирішити рівняння до того, як я **зіграю в ящик**. **To kick the bucket** – **зіграти у ящик**. Цей вислів є евфемізмом, який вживається замість слова «померти». Тема смерті у багатьох культурах є забороненою, табуованою. Існує повір'я, що згадка смерті може принести нещастя та хвороби. Тому у багатьох мовах «приживаються» евфемізми, що позначають цей процес. Під час перекладу було вжито аналог.*

57) *You do not need to **busy your brains** to whom to appeal - to the programmer, web hosting administrator, content manager, coder or designer. Вам не потрібно **ламати голову**, до кого звернутися – до програміста, контент менеджера, адміністратора веб-хостингу, верстальника або дизайнера. **To busy brains** – **ламати голову**. Цей іронічний фразеологізм має наступні значення: «напружено думати над якимось питанням», «намагатися зрозуміти щось за межами розумових можливостей», «намагатися знайти вихід із заплутаної ситуації». Під час перекладу фразеологізму було вжито аналог.*

58) *If only life's variables were as **cut and dried** as the rules of mathematics. Якби життєві показники так само **просто і чітко** визначалися, як правила математики. **Cut and dried** – **просто і чітко**. Цей фразеологізм має наступні значення: «бути вирішеним заздалегідь», «бути підготовленим заздалегідь». Під час перекладу було вжито аналог.*

59) *And this syndicate - made up of the French conglomerate Vivendi, RWE and the Allianz - does not want to **buy a pig in a poke**... І цей консорціум, що складається з французького конгломерату Vivendi, RWE та Allianz... не хотів би **купити kota в мішку**. **Buy a pig in a poke** (дослівно **купити свиню у мішку**). У рідній мові ми вживаємо вираз **купити kota в мішку** у значенні «купити щось, нічого не знаючи про товар». Це річ, яку купують без попередньої перевірки, а отже, невідомої справжності або якості. Цей*

фразеологізм також може вживатися по відношенню до ухвалення ідеї або плану без повного розуміння їхньої основи. Починаючи з 19 століття, ця ідіома означала хитрощі, коли фермер ховав кішку замість молочного поросля. Коли покупець виявляв обман, він говорив, що «випустив кішку з мішка», тобто передчасно дізнавався про прикрість, звідси походить вислів *випустити кішку з мішка*, маючи на увазі розкрити те, що є секретом. Під час перекладу було вжито аналог.

60) *The United Nations Command, which has never received either directives or financial support from the United Nations, continues its phantom existence in south Korea up to now, and this is, indeed, a crying shame for the United Nations.* Командування Організації Об'єднаних Націй, яке ніколи не отримувало вказівок або фінансової підтримки зі сторони Організації Об'єднаних Націй, продовжує своє примарне існування на півдні Кореї, що насправді є ганьбою для ООН. *A crying shame* – ганьба. Фразеологізм має наступні значення: «ганебна несправедливість», «те, що викликає крайнє обурення і є абсолютно неприпустимим». Під час перекладу було вжито аналог.

61) *Something that's good on the freeway and great on the racetrack, something with five seats, a real trunk, and, ideally, it wouldn't cost an arm and a leg.* Що б вона була така гарна як на трасі, так і на гоночному треку, мала п'ять місць і реальний багажник, та, в ідеалі, не коштувала цілого майна. *To cost an arm and a leg* – коштувати цілого майна (дослів.: коштувати як нога і рук). Так говорять про високу вартість речі. Ідіома має наступні значення: «коштувати цілу купу грошей», «бути захмарно дорогим». Під час перекладу було вжито аналог.

62) *One lesson from Japan's experience in the 1990's is that the sooner the authorities bite the bullet and clean up the financial system, the sooner the economy will be on the road to recovery.* Один із уроків, узятих з досвіду

Японії у 1990-х роках, полягає в тому, що чим швидше влада **стисне зуби** і очистить фінансову систему, тим швидше економіка стане на шлях виходу з кризи. **To bite the bullet – стискати зуби** (досл.: кусати кулю). У 19 столітті в умовах відсутності анестезії пацієнтам під час операції для пом'якшення болісних відчуттів лікарі пропонували затиснути кулю у роті. Саме тому, цей фразеологізм означає «переживати щось болісне, неприємне». Під час перекладу було вжито аналог.

2.5 Аналіз передачі фразеологізмів за допомогою перекладацьких трансформацій

У завдання перекладу входить не тільки точний виклад змісту думок оригінального тексту, але і відтворення засобами мови перекладу особливостей стилю та форми повідомлення, створення інформаційно і комунікативно рівноцінного тексту. Для здійснення цієї мети перекладач повинен володіти прийомами, правилами і закономірностями перекладу.

Я.І. Рецкер визначає трансформації як прийоми логічного мислення, за допомогою яких перекладач розкриває значення слова вихідної мови у контексті і знаходить йому відповідність у мові перекладу, що не збігається зі словниковим відповідником [36, 114].

Незважаючи на те, що при перекладі, застосовуючи певні трансформації, перекладач трансформує текст на інтуїтивному рівні, кожна перекладацька трансформація мотивована, тобто, викликана певною причиною.

Серед основних причин застосування перекладацьких трансформацій можемо навести наступні:

1. Розбіжності в системах початкової мови і мови перекладу;
2. Розбіжності норм вихідної мови і мови перекладу;

3. Розбіжність узусу (правила ситуативного вживання мови; узус відображає мовні звички і традиції певного мовного колективу), що діє у середовищі носіїв вихідної мови і мови перекладу.

Далі розглянемо більш детально особливості передачі англійських і німецьких фразеологізмів за допомогою міжмовних перекладацьких трансформацій.

63) *It may seem like **tilting at windmills**, but we must battle on against this scourge of mankind. Може скластися враження, що це **боротьба з вітрянками**, але ми маємо продовжувати боротися з цією загрозою, що нависла над людством. **Tilting at windmills – боротися з вітрянками.***

Фразеологізм походить з роману іспанського письменника М. Сервантеса «Дон Кіхот» (1605-1615). Бідний дворянин Дон Кіхот, начитавшись лицарських романів, уявив себе мандрівним лицарем. В одному з епізодів роману розповідається, що, побачивши вітряки, Кіхот прийняв їх за злих велетнів, вступив у боротьбу з ними і був до синців побитий крилами млинів. Саме тому Дон Кіхот став символом благородної, але наївної та безпорадної, не пристосованої до життя людини. У якості фразеологізму цей вираз вживається у значенні «безперспективно і безглуздо шукати і чекати справедливості там і від тих, хто її забезпечити не може і не хоче», «боротися з ворогами, безцільно витрачаючи сили». Під час перекладу було вжито калькування.

64) *They even believe that they will go to paradise for their beliefs and twisted sense of **fair play**. Вони навіть вірять у те, що потраплять до раю за свою віру та перекручене уявлення про **гру за правилами**. **Fair play – гра за правилами.*** Походження поняття пов'язане з етичними середньовічними поняттями, що сягають правил лицарських поєдинків. Вперше це словосполучення вживається у Шекспіра у хроніці «Король Джон». Наразі цей фразеологізм позначає «зведення етичних і моральних законів, заснованих на внутрішньому переконанні людини про

шляхетність та справедливість». У даному прикладі під час перекладу було вжито конкретизацію.

65) *This method of work will not only be more efficient, but will also ensure **fair play** and avoid the element of surprise.* Така методика роботи буде не тільки більш ефективною, але й дозволить забезпечити **справедливість** та уникнути елемента несподіванки. **Fair play – справедливість.** У цьому прикладі зазначений фразеологізм перекладається за допомогою модуляції (смісловий, логічний розвиток).

66) *He spent four years developing the project before getting **the green-light** from New Line.* Він витратив чотири роки на розробку проекту, перш ніж отримав **зелене світло** від New Line. **To get the green-light – отримати зелене світло.** У даному прикладі під час перекладу було вжито калькування.

67) *The water rights authorities **gave the green light** to the pilot project, provided that the water pollution control resolution proves to be just as effective as the planned regulation in guaranteeing protection targets.* Органи, які займаються питаннями прав на водні ресурси, **дозволили реалізацію** цього пілотного проекту за умови, що запропоноване рішення щодо заходів з боротьби із забрудненням води буде не менш ефективним з точки зору досягнення цільових екологічних показників, ніж планований до прийняття законопроект. **To get the green-light – дозволити реалізацію.** У цьому прикладі під час перекладу було вжито описовий переклад.

68) *For the first time in a long while there are signs of movement, and there is a British saying that one should **strike while the iron is hot**.* У нас тут вперше за довгий час з'явилися ознаки зрушення з місця, як говорять британці, **«Куй залізо, поки гаряче!».** **To strike while the iron is hot – Куй залізо, поки гаряче!** Прислів'я виникло з ковальської справи. Коваль спеціально розжарює шматок заліза у вогні, щоб воно стало м'якшим, і поки воно не охоллоло, б'є по ньому молотом, надаючи потрібної форми.

Коли залізо остигало, для роботи воно вже не годилося. У переносному значенні прислів'я тлумачать наступним чином: «Будь-яку справу потрібно просувати, поки є сприятливі умови для її реалізації. Впустиш момент – і залізо охолоне». Під час перекладу було вжито калькування.

69) *With today's unemployment, it's difficult to get a foot in the door in any profession. Зважаючи на високий рівень безробіття молодим фахівцям складно розпочати кар'єру. To get a foot in the door – розпочати.* Цей фразеологізм має наступні значення: «зробити перший крок до досягнення мети»; «почати виконання чогось, що призведе до успіху у майбутньому». Під час перекладу було вжито смисловий розвиток.

70) *His latest invention turned out to be a real cash cow. Його недавній винахід виявився небувалим джерелом прибутку. A cash cow – джерело прибутку.* Цей фразеологізм позначає «рясне та безвідмовне джерело матеріальних благ, доходу, що використовується з особистою вигодою, часто з корисливою метою». Мається на увазі, що особа або соціальна група регулярно і безцеремонно користується послугами, допомогою іншої особи або іншої соціальної групи, не зважаючи при цьому на їхні власні інтереси і не надаючи їм зустрічних послуг, підтримки, допомоги. У рідній мові є аналог цього виразу – *дійна корова*. Проте, під час перекладу у цьому реченні було вжито модуляцію (смисловий, логічний розвиток).

71) *Suddenly, an image from our remote past comes vividly to light, the time when our distant ancestors, in order to keep up with the changing environment, had to wade and keep their heads above water in order to find food. Несподівано, на світ виходить чіткий образ з нашого минулого – з тих часів, коли наші далекі предки, намагаючись пристосуватися до навколишнього світу, що змінився, повинні були високо тримати голову над водою, щоб знайти їжу. To keep a head above water – тримати голову над водою.* Цей фразеологізм має наступне значення: «боротися за

існування», «важко зводити кінці з кінцями». Під час перекладу було вжито калькування.

72) *Trying to force carbon cuts instead of investing first in research puts the cart before the horse. Спроба нав'язати скорочення викидів вуглекислого газу без попередніх інвестицій у дослідження ставить віз попереду коня. To put the cart before the horse – ставити віз попереду коня.* Фразеологізм означає «порушувати прийнятий, заведений та логічний порядок дій»; «чинити всупереч здоровому глузду». Під час перекладу було вжито калькування.

73) *Twenty-five nations have established official Tsunami Warning Focal Points capable of receiving and disseminating tsunami advisories around the clock. Двадцять п'ять країн створили офіційні координаційні центри оповіщення про цунамі, які здатні цілодобово отримувати та поширювати попередження про цунамі. Around the clock – цілодобово.* Цей фразеологізм вживається у значеннях «весь день і всю ніч», «безперервно цілу добу». У даному прикладі було вжито метонімічний переклад.

74) *Kraftwerke produzieren mit konventioneller Technik Strom rund um die Uhr. За допомогою традиційної технології на електростанціях цілодобово виробляється електроенергія. Rund um die Uhr – цілодобово.* Під час передачі зазначеного фразеологізму українською мовою було так само вжито метонімічний переклад.

75) *We cannot bite our tongues while we watch both parties help each other commit suicide. Ми не можемо не діяти, коли бачимо, як обидві сторони допомагають один одному вчинити самогубство. To bite a tongue – не діяти (досл. прикусити язика).* Даний фразеологізм вживається у значенні «стриматись, щоб не сказати зайвого». У цьому прикладі для передачі фразеологізму вживається антонімічний переклад.

76) *It takes two to tango, and efforts must be made by all - particularly the rich countries – if we are to achieve the desired objectives. Як кажуть, танго поодинці не стануєш, і всім державам, особливо багатим країнам, необхідно докласти зусиль для досягнення поставленої мети. It takes two to tango – танго поодинці не стануєш.* Цей фразеологізм може вживатися у 2 значеннях: 1. Дія або робота, яка не може бути виконана поодинці – для її виконання потрібно дві людини. 2. Обидві людини, залучені до певної ситуації, несуть однакову відповідальність. У цьому прикладі для передачі фразеологізму вживається антонімічний переклад.

77) *When one has a heart-to-heart talk with many seemingly rational people, they turn out to have crazy theories. Якщо ми поговоримо з багатьма на перший погляд дуже раціональними людьми серце до серця, то з'ясується, що вони сповнені божевільних теорій. A heart-to-heart talk – говорити серце до серця.* Цей фразеологізм має наступне значення: «вести суто дружню, сердечну бесіду, як із близьким другом, повідомляючи душевні таємниці». Під час перекладу було вжито калькування.

78) *Hell will freeze over before Ethiopia submits such evidence, because doing so will only expose its aggression and lies. Чекати від Ефіопії надання таких відомостей не доводиться, оскільки інакше всім стане зрозуміло її агресивні плани і брехливі вигадки. When hell freezes – не доводиться чекати..* Носії мови вживають зазначений фразеологізм приблизно у тому самому значенні, що і українці коли рак на горі свисне, що в обох випадках означає – «ніколи». Під час перекладу було вжито смисловий розвиток та антонімічний переклад.

79) *Time has now come to close this unpleasant chapter of conflict and misery and turn over new leaf for peace and coexistence on the basis of justice and equity. Настав час закрити цю нерадівну главу конфлікту та страждань і відкрити нову сторінку миру та співіснування на основі справедливості та рівності. Turn over a new leaf – відкрити нову*

сторінку. Зазначений фразеологізм має 2 значення: 1. Докорінно змінити життя; 2. Потрясти, глибоко схвилювати чиюсь душу. При перекладі зазначеного фразеологізму вживається калькування.

80) *Nevertheless, more than ever before, it is required to turn over a new leaf to adapt to the new requirements of a world in constant change and to finalize in a resolute and determined manner the process of reform under way.* Проте сьогодні як ніколи раніше необхідно **покінчити з минулим**, щоб адаптуватися до нових вимог постійно мінливого світу і рішуче та цілеспрямовано завершити процес реформи. **To turn over a new leaf – покінчити з минулим** (досл. перегорнути нову сторінку). У цьому прикладі при перекладі фразеологізму вживається смисловий розвиток.

81) *And to make a long story short, in the last couple of years now, thousands of people have begun to walk parts of the path of Abraham in the Middle East, enjoying the hospitality of the people there.* **Коротше кажучи**, за останні кілька років тисячі людей почали гуляти прогулюватися пішки шляхом Авраама на Близькому Сході, насолоджуючись гостинністю місцевих жителів. **To make a long story short – коротше кажучи** (досл.: робити довгу історію короткою). Цей фразеологізм означає «говорити по суті». Під час передачі на рідну мову було застосовано описовий переклад.

82) *After decades of frustration, in the last two years much ground has been covered, and we have finally come to the point where success seems to be within our immediate reach.* Після десятиліть невдач і розчарувань за останні два роки було пройдено значний шлях, і ми нарешті **підійшли до тієї межі**, коли успішне завершення наших зусиль найближчим часом є цілком реальним. **Come to the point – підійти до межі.** Зазначений фразеологізм має значення «переходити до суті, не приділяти час деталям», «говорити конкретно». Під час перекладу було вжито калькування.

83) *Even the folder needs to be picture-perfect, because the fact is, spies do judge books by their covers. Навіть папка має виглядати ідеально, тому що факт у тому, що шпигуни судять про книги за їх обкладинками. To judge a book by its cover – судити книгу за обкладинкою.* Цей фразеологізм аналогічний виразу «зовнішність оманлива». Обкладинка – це зовнішність книги, яка, у свою чергу, може взагалі не відповідати змісту. Фразеологізм має наступне значення: «не варто приймати рішення на підставі тільки видимих, зовнішніх факторів». Під час перекладу було вжито калькування.

84) *They are the ones who add fuel to the fire whenever a better climate for the achievement of peace begins to develop. Саме вони підливають масло у вогонь щоразу, коли починають виникати більш оптимальні умови для досягнення миру. To add fuel to the fire – підливати масло у вогонь.* Даний фразеологізм має наступні значення: «певними діями, вчинками загострювати або посилювати відносини настрої, почуття (частіше негативні)», «ускладнювати неприязні стосунки». Під час перекладу було вжито калькування.

85) *Such lack of unity gives a wrong impression and adds fuel to the fire, thus making peace ever more elusive. Така відсутність єдності створює хибне враження та посилює ситуацію, внаслідок чого перемир'я досягти стає все важче. To add fuel to the fire – створювати хибне враження.* У цьому прикладі фразеологізм, який означає «погіршення і такої поганої ситуації», передається за допомогою описового перекладу.

86) *We're sitting on the edge of a precipice, and we have the tools and the technology at our hands to communicate what needs to be done to hold it together today. Ми сидимо на краю прірви, але у нас є інструменти та технології, щоб допомогти нам зробити все необхідне для виживання. To sit on the edge of a precipice – сидіти на краю прірви.* Фразеологізм означає «наражатись на смертельну небезпеку», «бути у безпосередній небезпеці від чогось». Під час перекладу застосовується калькування.

87) *I was experimenting with natural electricity... and with the storm warnings up, I figured tonight I'd **hit the jackpot**. Я експериментував із природною електрикою та з початком грози... я **розраховував на успіх**. **To hit the jackpot – розраховувати на успіх**. Зазначений фразеологізм означає «витягнути щасливий білет», «виграти». Під час передачі фразеологізма на українську мову було вжито описовий переклад.*

88) *Does Einstein's theory explain why **time flies** when you're having fun but when you're listening to Dr. Cooper, it falls out of the sky dead? Чи здатна теорія Ейнштейна пояснити той факт, що **час летить**, коли весело, але коли слухаєш доктора Купера, він тисне на тебе мертвим тягарем? **Time flies – час летить**. Сенс цього фразеологізму полягає у тому, що час не можна зупинити. Він летить, тобто йде, і ніколи не зможе зупинитися. Під час перекладу вживається калькування.*

89) *People living on the edge have **run out of time**. Ті, хто живе на межі своїх можливостей, більше не мають часу чекати. **Run out of time – не мати часу чекати**. Фразеологізм має значення: «закінчуватися / вичерпуватися (про час)». Під час передачі зазначеного фразеологізму на українську мову було застосовано антонімічний переклад.*

90) *Women are therefore often **pressed for time**, which makes the pursuit of sustainable consumerism and lifestyles difficult. Тому у багатьох випадках жінки відчувають **дефіцит часу**, внаслідок чого прагнення стійкого консьюмеризму та способу життя є складним завданням. **Pressed for time – дефіцит часу**. Цей фразеологізм означає «фактичну нестачу часу для повноцінного завершення певного процесу». Під час перекладу було вжито модуляцію (смісловий, логічний розвиток).*

91) *Let us instead look to the future, **keep pace with the times** and heed the insistent and consistent voice of the international community. Давайте натомість дивитись у майбутнє, **йти у ногу з часом** і прислухатися до наполегливих та послідовних закликів міжнародної спільноти. **To keep pace with the times – йти у ногу з часом**. Фразеологізм означає «діяти,*

розвиватися відповідно до вимог часу, тобто у певному відношенні не відставати». Під час перекладу вживається калькування.

92) *Der Staat Israel ist bereit, seinen **Beitrag** bei gemeinsamen Bemühungen um den Fortschritt des gesamten Nahen Ostens zu leisten.* Держава Ізраїль готова **зробити свій внесок** у спільну справу розвитку всього Близького Сходу. **Beitrag (einen Beitrag leisten) – зробити свій внесок.** Цей фразеологізм має наступні значення: «брати участь», «сказати своє слово», «зробити свій внесок», «докласти руку». Першоджерелом зазначеного виразу є Біблія. У Новому Завіті йдеться про те, як вдова пожертвувала до скарбниці храму зовсім незначну жертву – 2 лепти (дрібна мідна монета). Це підношення вдови у Євангелії протиставлено щедрим дарам багатіїв: якщо вони жертвують від надлишку і ці дари їм майже нічого не варті, проте вдова пожертвувала від своєї бідності, позбавивши тим самим себе навіть найнеобхіднішого. Звідси власне походить вираз: «своя (моя, чиясь) лепта» як внесок будь-кого у спільну справу. Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається калькування.

93) *In Osteuropa können heute **Alt und Jung** gleichermaßen von dieser Lektion profitieren.* Користь із цього уроку можуть отримати як **представники молодого, так і старшого покоління** мешканців сьогоденної Східної Європи. **Alt und jung – представники молодого і старшого покоління** (досл.: і старий і малий). Цей фразеологізм має значення «всі незалежно від віку». Під час його передачі рідною мовою застосовується описовий переклад.

94) *Man hat also dieses hochstilisierte Portrait von etwas, das **nicht ganz von dieser Welt** war – es war das Portrait eines Stars.* У результаті створювався високо стилізований портрет утворення, по суті, **не з цього світу** – це був портрет Зірки. **Nicht von dieser Welt – не з цього світу.** Вираз вживається по відношенню до людей, відчужених від реальності життя, диваків. «Не з цього світу»: 1. що належить до не земної дійсності

(книж. застар. євангельський вираз); 2) йдеться про людину, не пристосовану до реального життя, мрійника. Під час перекладу цього виразу вживається калькування.

95) *Die Formulierung von Zielen ist lediglich der erste Schritt bei der Umsetzung eines Aktionsplans. Formulierung der Ziele ist nur der erste Schritt in der Realisierung des Plans. Erste Schritt – erster Schritt.* Це словосполучення мають наступні значення: «започаткувати щось нове», «першим піти комусь назустріч», «спробувати зближення». Під час перекладу вживається калькування.

96) *Ihr habt einer ganzen Generation beigebracht, mit einem Bein im Jenseits zu leben. Ihr habt eine ganze Generation gelehrt, mit einem Bein im Jenseits zu leben. Ein Bein im Jenseits – sein Bein im Jenseits.* Цей вираз означає «бути близьким до смерті», «доживати своє життя». Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається калькування.

97) *Wir ruhen uns aber nicht auf unseren Lorbeeren aus, sondern arbeiten hart an Spybot-S&D 2.0. Natürlich, wir ruhen uns nicht auf unseren Lorbeeren aus, sondern arbeiten hart an Spybot-S&D 2.0. Ruh dich auf deinen Lorbeeren aus – ruhe dich auf deinen Lorbeeren aus.* Лавровим вінком з часів Стародавньої Греції (аполонічні змагання) нагороджували переможців битв та змагань. Буквальний зміст словосполучення «відпочивати на лаврах» означає «спати (відпочивати) після перемоги (на лаврах)». У переносному значенні цей фразеологізм означає «не прагнути нових досягнень, задовольняючись пошаною, що виникла у результаті минулих звершень». Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається калькування.

98) *Wir haben nur einen Planeten und er muss wie ein Augapfel geschützt werden. Wir haben nur einen Planeten, und er muss wie ein Augapfel geschützt werden. Wie ihren Augapfel hüten – wie ihren Augapfel hüten.* Вперше цей вираз зустрічається на сторінках біблійної книги, а саме в тій частині, де розповідається про діяння пророка Мойсея, який опікувався єврейським

народом під час їх подорожі пустелею: «... він його захищав, дбав про нього, беріг немов зіницю ока». Втрата зору у прямому розумінні означала фізичну беспорядність, а у переносному – життя у темряві без можливості бачити світло Боже. Сьогодні вираз «берегти, як зіницю ока» асоціюється з необхідністю щосили зберегти щось важливе, що має для людини таке ж вирішальне значення, як зіниця для ока. Під час перекладу зазначеного фразеологізму вживається калькування.

99) *Indiens Mahatma Gandhi sagte einst, dass **Auge um Auge und Zahn um Zahn** die Welt blind und zahnlos zurücklässt. Махатма Ганді з Індії колись сказав, що політика «око за око» та «зуб за зуб» залишає світ сліпим та беззубим. **Auge um Auge – око за око, Zahn um Zahn – зуб за зуб.** Принцип «око за око», «зуб за зуб» був частиною Закону, який Бог дав ізраїльському народові через пророка Мойсея. Цей принцип застосовувався у тих випадках, коли людині було завдано навмисної шкоди і означав, що покарання має відповідати тяжкості злочину, проте він не давав людям права на самосуд. Швидше, його метою було допомогти суддям виносити справедливі вироки, які не були б надто суворими чи надто м'якими. Також цей принцип утримував людей від того, щоб свідомо завдавати шкоди іншим або навіть виношувати подібні думки. Під час перекладу було вжито калькування.*

100) *Das ist ein zartes Kindheitssymbol, fein und flüchtig, es verführt in eine rührend feierliche Atmosphäre, in der sich jeder Erwachsene und jedes Kind schwebend **im siebten Himmel fühlt.** Цей ніжний символ дитинства, тендітний та швидкоплинний, створює зворушливу святкову атмосферу, в якій кожен дорослий та дитина зможе **відчутти себе на сьомому небі. Im siebten Himmel fühlen (sein) – бути (відчувати себе) на сьомому небі.** Давньогрецький філософ Аристотель вважав, що небо складається з семи нерухомих кристалічних сфер, на яких нібито спочивають зірки, планети. Сьоме небо, на його думку, було житлом ангелів, раєм. Фразеологізм «відчувати себе (бути) на сьомому небі»*

жартівливо висловлює безмежне щастя та глибоке задоволення. Під час перекладу було вжито калькування.

У результаті дослідження, бачимо, що фразеологія – це складне явище, що вимагає особливої уваги перекладачів, оскільки під час її перекладу можна зіткнутися з низкою труднощів. Проведений аналіз дозволив переконатися у тому, що в кожному конкретному випадку стратегія перекладу варіюється і на перекладацьке рішення можуть вплинути певні фактори. До них можна віднести особливості вживання фразеологічної одиниці у певному контексті, її структуру, семантику, емоційно-експресивне забарвлення. Залежно від ситуації та особливостей фразеологічної одиниці, перекладач може застосовувати еквіваленти та аналоги, вживати перекладацькі трансформації.

Висновки до розділу 2

Фразеологізми – особливий об’єкт для перекладу: їм важко знайти еквіваленти в інших мовах, якщо виходити з розширеного розуміння плану змісту мовної одиниці, не зводячи її до денотативного ядра значення та референтної віднесеності. Перекладач може скористатися словниками і довідниками, проте фразеологізми викликають певні труднощі навіть за відмінного знання мови. Якщо вважати, що мова – це своєрідний код, тобто довільне позначення предметів і явищ дійсності за допомогою умовних знаків, то переклад можна назвати перекодуванням, оскільки кожний з умовних знаків замінюється під час перекладу знаком іншої знакової системи. Нерідко доводиться відмовлятися від дослівного перекладу фразеологізмів, (механічної підстановки слів мови перекладу, аналогічних словами і синтаксичним конструкціям вихідної мови), навіть якщо він не суперечить змісту і нормам мови перекладу, лише тому, що в аналогічній ситуації у мові оригіналу зазвичай вживаються інші форми. А дослівне відтворення форм оригіналу призводить до спотворення змісту або порушення норм мови, буквалізму і є помилковим, тобто розцінюється як перекладацька помилка. Щоб уникнути подібних помилок перекладач використовує перекладацькі трансформації.

У результаті дослідження всі способи перекладу фразеологічних одиниць умовно можна розділити на дві основні групи: фразеологічний переклад, коли вихідний фразеологізм перекладається фразеологічним відповідником у мові перекладу і нефразеологічні способи перекладу.

У свою чергу під час рід час перекладу фразеологічних одиниць, необхідно враховувати, що емоційний компонент значення фразеологічної одиниці, ґрунтується на образності. Отже, для того щоб передати емоційність фразеологізму під час перекладу, необхідно зберегти його образну основу.

У цілому, маючи справу з фразеологічними одиницями при перекладі, перекладач повинен володіти не тільки знанням обох мов, але й вміти аналізувати стилістичні та культурно-історичні аспекти вихідного тексту у зіставленні з можливостями мови перекладу і культури. Варто відзначити, що навіть за наявності у фразеологічному словнику відповідності або способу перекладу певного фразеологізму, не варто вживати при перекладі виключно його. Завжди потрібно співвідносити пропонований варіант з контекстом, в якому він знаходиться.

ВИСНОВКИ

Основним завданням даної дипломної роботи було дослідження особливостей функціонування та перекладу англійських і німецьких фразеологізмів у науково-популярних текстах сучасних ЗМІ. Дослідження проводилися на основі праць відомих дослідників, присвяченим проблемам визначення, класифікації, вживання, перекладу та специфіки функціонування фразеологізмів.

У результаті дослідження було визначено, що «фразеологізм» – це семантично пов'язане сполучення лексичних одиниць, яке, на відміну від подібних до нього за формою синтаксичних структур (висловів або речень), не виникає у процесі мовлення відповідно до загальних граматичних і значеннєвих закономірностей поєднання лексем, а відтворюється у вигляді усталеної, неподільної, цілісної конструкції.

Англійська і німецька фразеологія формувалася протягом століть, акумулюючи у собі життєвий досвід народів. У фразеологізмах найбільшою мірою виявляється національна специфіка мови, вони становлять найбільш образну частину її лексики. Фразеологія, у цілому, надзвичайно різноманітна за своїм складом, має значні стилістичні можливості, зумовлені її внутрішніми властивостями, які й становлять специфіку фразеологізмів.

У свою чергу переклад фразеологічних одиниць є однією з найскладніших і найцікавіших проблем, що досліджуються у рамках сучасної теорії перекладу. Труднощі перекладу фразеологізмів, пояснюються складністю їх семантичної структури. Фразеологізми – це своєрідні мікротексти, що вбирають у себе різноманітну інформацію про об'єкти реальної дійсності. Вони не лише називають предмети реальності, але і передають інформацію про психоемоційний стан мовця і про його емоційне відношення до предметів, явищ, ситуацій тощо.

У свою чергу під час перекладу фразеологічних одиниць, необхідно враховувати, що емоційний компонент значення фразеологічної одиниці,

ґрунтується на образності. Отже, для того щоб передати емоційність фразеологізму під час перекладу, необхідно зберегти його образну основу. Проте, при цьому необхідно враховувати, що фразеологічні одиниці – це звороти, які характерні для певної мови (і не характерні для іншої мови), і багато з них мають яскраве національне забарвлення, завдяки тому, що до їх складу входять слова, що позначають предмети і явища національної культури. Ця обставина, ускладнює переклад фразеологічних одиниць, що мають національно-специфічні конотації.

При перекладі фразеологічних одиниць перед перекладачем постають два основних завдання – суворе дотримання норм сполучуваності слів у мові перекладу і передача образності фразеологізму. Але вирішити ці завдання доволі складно, оскільки у процесі перекладу перекладач стикається з багатьма труднощами, такими як асоціативна схожість фразеологізмів і стилістична недиференційованість і багатозначність фразеологізмів. Кожна з зазначених проблем має рішення. Так основними засобами подолання цих труднощів є перекладацькі трансформації.

За всієї різноманітності чинників, що впливають на переклад фразеологічних одиниць, у перекладацькій практиці вживається обмежений набір засобів передачі фразеологізмів.

Для дослідження складнощів перекладу фразеологізмів, було відібрано загалом 100 прикладів їх вживання (50 англійських і 50 німецьких фразеологізмів) і розглянуто основні способи їх перекладу українською мовою на основі сучасних науково-популярних текстів ЗМІ. У результаті дослідження особливостей перекладу англійських і німецьких фразеологізмів було виокремлено наступні способи їх перекладу, що у відсоковому відношенні вживалися наступним чином: фразеологічний переклад – 62% випадків, нефразеологічний спосіб перекладу – 38% випадків. При цьому у якості фразеологічного способу перекладу були вжиті повні еквіваленти – 43%, часткові еквіваленти – 10%, аналоги – 9%; у якості нефразеологічного перекладу: калькування – 21%, смисловий розвиток – 6%, описовий переклад

– 5%, антонімічний переклад – 4%, метонімічний переклад – 2%. На прикладі розглянутих фразеологізмів можна чітко уявити наскільки різноманітні за своєю семантикою та виразністю фразеологізми сучасної англійської мови.

Отже, фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує подальших досліджень, із залученням лексикології, граматики, стилістики та перекладознавства.

Перспективою подальших досліджень є вивчення специфіки функціонування англійських і німецьких фразеологізмів у різних типах дискурсу, виявлення характеру співвідношення їх структур на матеріалі порівняльного аналізу, знаходження нових методів дослідження та створення їх універсальних критерій розмежувань, що призведе до досконалого розуміння природи англійської і німецької фразеології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко М. Ф. Проблеми фразеологічного рівня мови. Мовознавство : збірник. Київ, 1984. № 5. 160 с.
2. Алефіренко М. Ф. Співвідношення синтаксичних і фразеологічних словосполучень. Українська мова і література в школі : збірник. Київ, 1989. № 3. 106 с.
3. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Літературне місто, 1987. 198 с.
4. Бігун С. Фразеологічні одиниці у підмові права: класифікація та семантичний потенціал. Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови : збірник. Львів, 2012. Вип. 19. 190 с.
5. Білодід І. К. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. Київ : Наукова думка, 1973. 439 с.
6. Бойко Н. І. Народження нових фразеологізмів. Українська мова і література в школі : збірник. Київ, 1984. № 1. 110 с.
7. Гармаш В. Труднощі при перекладі фразеологізмів. Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12-13 березня 2015 р. Суми : СумДУ, 2015. 150 с.
8. Гордій О. М. Фразеологічні експресиви і комунікативи сучасної німецької мови в Інтернет текстах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Івано-Франківськ, 2016. 270 с.
9. Медведєв Ф. П. Українська фразеологія. Чому ми так говоримо? Харків : Вид-во при ХДУ, 1982. 232 с.
10. Мизин Т. О. Синтаксичні та семантичні характеристики прагматичних ідіом (на матеріалі англійської мови). Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія : збірник. Харків, 2017. Вип. 85. 203 с.
11. Мокієнко В. М. Історико-етимологічний аналіз фразеології та етимологія лексики. Українське мовознавство : збірник. Київ, 1990. № 5. 120 с.

12. Мороз О. В. До питання про фактори та способи фразеологізації власних імен. Лінгвістичні студії : збірник. Донецьк, 2002. Вип. 9. 237 с.
13. Мосейчук О. М. Системні та функціональні особливості англомовних однослівних ідіом (на матеріалі сучасного публіцистичного дискурсу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2009. 20 с.
14. Скрипник Л. Г. Фразеологія. Київ : Наукова думка, 1973. 280 с.
15. Тихоша В. І., Плющ М. Я., Караман С.О.. Рідна мова. Київ : Освіта, 2006. 167 с.
16. Фразеологія: знакові величини : навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. Я. А. Баран, М. І. Зимомря, О. М. Білоус, І. М. Зимомря. Вінниця : Нова Книга, 2008. 256 с.
17. Юшук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2006. 640 с.
18. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. Москва : Эдиториал УРСС, 2013. 216 с.
19. Арбекова Т. И. Лексикология английского языка. Москва : Высшая школа, 1977. 240 с.
20. Артемова А. Ф. Английская фразеология. Москва : Высшая школа, 2009. 208 с.
21. Архангельский В. А. Устойчивые фразы в современном русском языке. Ростов на Дону : изд-во Рост. ун-та, 1984. 315 с.
22. Байрамова Л. К. Ценность и оценка во фразеологии. Фразеология, познание и культура : сборник докл. 2-й Междунар. науч. конф. Белгород : БелГУ, 2010. Т. 1. 422 с.
23. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. Москва : Изд-во иностранной литературы, 2001. 416 с.
24. Баранов А. Н., Добровольский, Д. О. Аспекты теории фразеологии. Москва : Знак, 2008. 656 с.
25. Винарева Л. Английские идиомы. Киев : Логос, 2005. 384 с.

26. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. Избранные труды. Лексикология и лексикография : сборник. Москва, 1977. 312 с.
27. Виноградов В. С. Лексикология испанского языка. Москва : Высшая школа, 2003. 244 с.
28. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе. Москва : Валент, 2009. 360 с.
29. Жуков В. П. Семантика фразеологических оборотов. Москва : Просвещение, 1978. 160 с.
30. Касарес Х. Введение в современную лексикографию / пер. с исп. Н. Д. Арутюновой. Москва : Изд-во иностранной литературы, 1978. 354 с.
31. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва : Высшая школа, 1990. 253 с.
32. Копыленко М. М., Попова З. Д. Очерки по общей фразеологии : проблемы, методы, опыты. Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1990. 109 с.
33. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка: учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков. Дубна : Феникс+, 2005. 488с.
34. Логан-Смит П. Фразеология английского языка. Москва : Гос. Учебно-педагогическое изд-во министерства просвещения РСФСР, 1989. 208 с.
35. Мальцева Д. Г. Фразеологические единицы современного немецкого языка. Лексика и лексикография : сборник. Москва : РАН, 1998. Вып. 9. 280 с.
36. Маслова В. А. Лингвокультурология. Москва : Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
37. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика : Очерки

лингвистической теории перевода. Москва : Международные отношения, 1974. 216 с.

38. Савицкий В. М. Английская фразеология : Проблемы моделирования. Самара, 1993. 219 с.

39. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. Москва : МГУ, 1998. 260 с.

40. Солодуб Ю. П. Национальная специфика и универсальные свойства фразеологии как объект лингвистического исследования. Филологические науки : сборник. Москва, 1990. №6. 1990. 310 с.

41. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур. Москва : Слово, 2008. 334 с.

42. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва : Слово, 2000. 110 с.

43. Хайруллина Р. Х. Фразеологическая картина мира: от мировидения к миропониманию. Уфа : Изд-во БГПУ, 2008. 300 с.

44. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка. Москва : Высшая школа, 1970. 199 с.

45. Чиненова Л. А. Английская фразеология в языке и речи. Идеоматическая фразеология. Раздельнооформленные элементы слова. Москва : МГУ, 1986. 101 с.

46. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. Санкт-Петербург : Специальная Литература, 1996. 192 с.

47. Швейцер А. Д. Теория перевода : Статус, проблемы, аспекты. Москва : Наука, 1988. 215 с.

48. Шепелева Е. В. Особенности перевода фразеологизмов. Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского : сборник. Пенза, 2009. № 11 (15). 175 с.

49. Burger H. Phraseologie : Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. Berlin : Erich Schmidt Verlag, 2007. 240 p.

50. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. Leipzig : VEB Bibliographisches Institut Leipzig, 1982. 250 с.

51. Lohmann B. *Phraseological Units in Advertising : An Empirical Analysis of the Effects of Modified Linguistic Expressions*. GRIN Verlag, 2014. 23 p.

52. Seiler F. *Deutsche Sprichwörterkunde*. BoD Books on Demand, 2012. 468 p.

53. Stepanova M. D., Chernysheva I. I. *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. Москва : Академия, 2003. 252 с.

54. Strassler J. *Idioms in English : a Pragmatic Analysis*. Jurg : Format Book, 160 p.

Електронні джерела

55. Васильків Л. Поняття фразеології та фразеологічної одиниці в лінгвістиці. У світі фразеології : блог. URL:

<http://lidiavasyi.blogspot.com/2016/12/blog-post.html> (дата звернення: 26.10.2021).

56. Гречина Л. Проблеми перекладу фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької, української, латинської, російської мов. Волинь – Житомирщина, 2002. № 9. С. 85-89. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2002_9_17 (дата звернення: 01.11.2021).

57. Комар Л. Фразеологічне багатство української мови. Молодь і ринок. 2011. № 12. С. 127-130. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_12_33 (дата звернення: 28.10.2021).

58. Фразеологія. Предмет фразеології. Основні типологічні ознаки фразеологізмів. Навчальні матеріали онлайн : веб-сайт. URL:

<http://pidruchniki.com/1209081040542/dokumentoznavstvo/frazeologiya> (дата звернення: 26.10.2021).

59. Хаврусь М. А. Джерела походження ідіом з ботанічним компонентом в англійській мові. Мовні і концептуальні картини світу. Київ, 2013. Вип. 43(4). С. 226-232. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_43%284%29_35 (дата звернення: 28.10.2021).

60. Идиомы, связанные с мифологией, на английском языке. EnglishOn-line : веб-сайт. URL: <http://englishon-line.ru/idiomy-mifologiya.html> (дата звернення: 29.10.2021).

61. Кунин А. В. О переводе английских фразеологизмов. Самиздат : он-лайн журнал. URL: http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/transl-book-kunin.shtml (дата звернення: 05.11.2021).

62. Кутьева М. В. Испанские фразеологизмы с опорным компонентом-орнитонимом: этимология, полисемия и перевод на русский язык. Студенческая конференция 2020 ЮЦУ : веб-сайт. URL: http://conf.esp-centr.sfedu.ru/documents/conf_09_14/Kuteva.pdf (дата звернення: 27.10.2021).

63. Мурсюкаева А. Р. Эти удивительные фразеологизмы. XIV Международный конкурс научно-исследовательских и творческих работ учащихся. Старт в науке : веб-сайт. URL: <https://www.school-science.ru/2017/10/26605> (дата звернення: 26.10.2021).

64. Немецкие фразеологизмы. Startdeutsch : веб-сайт. URL: <http://startdeutsch.ru/poleznoe/chitat/832-nemetskie-frazeologizmy> (дата звернення: 30.10.2021).

65. Нишанова Т. А. ÜBER DIE DEUT ÜBER DIE DEUTSCHEN PHRASEOLOGISCHEN PHRASEOLOGISMEN DER NATIONALEN CHARAKTERZÜGE DER DEUTSCHEN. Uzbekistan research online : веб-сайт. URL: <https://uzjournals.edu.uz/cgi/viewcontent.cgi?article=1239&context=namd> <https://uzjournals.edu.uz/cgi/viewcontent.cgi?article=1239&context=namdu> (дата звернення: 02.11.2021).

66. Сальникова Е. В. Библиейские фразеологизмы в немецком языке. Альманах современной науки и образования. Тамбов : Грамота, 2010. №

2. Ч. 2. С. 138-139. URL: www.gramota.net/materials/1/2010/2-2/51.html (дата звернення: 26.10.2021).

67. Степанов Е. Н. Одесские фразеологизмы в системе русской фразеологии. Питання фразеології : збірник, 2005. С. 137-141. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1261/50/137-141.pdf> (дата звернення: 30.10.2021).

68. Федорцова В. Н., Челнокова А. А. Фразообразование с компонентами-числительными в немецком языке. Известия Самарского научного центра Российской академии наук : сборник. Самара, 2012. Вып 2 (4). Т. 14. С. 1045-1047. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/frazoobrazovanie-s-komponentami-chislitelnyimi-v-nemetskom-yazyke/viewer> (дата звернення: 27.10.2021).

69. Чиронова И. И. Культурная детерминированность межкультурной коммуникации как переводческая проблема. Современные научные исследования и инновации. 2013. № 12. URL: <https://web.snauka.ru/issues/2013/12/29198> (дата звернення: 05.11.2021).

70. Шилец А. Что вы знаете про фразеологизмы? Tutoronline : веб-сайт. URL: <https://www.tutoronline.ru/blog/chto-vy-znaete-pro-frazeologizmy> (дата звернення: 28.10.2021).

71. Ширлина Е. Н. Место устойчивых предложно-именных сочетаний в системе фразеологии современного немецкого языка. Научные ведомости : сборник. Серия Гуманитарные науки. Белгород, 2005. Вып. 201. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mesto-ustoychivyh-predlozhno-imennyh-sochetaniy-v-sisteme-frazeologii-sovremennogo-nemetskogo-yazyka> (дата звернення: 30.10.2021).

72. Arroyo M.D. Phraseological Units: Persuasion and Translation. Revista Alicantina de Estudios Ingleses 22 (2009), 2009. PP. 45-62. URL: https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/13812/1/RAEI_22_04.pdf (дата звернення: 30.10.2021).

73. Gries S.T. Phraseology and linguistic theory : A brief survey. University of California, Santa Barbara, 2008. PP. 3-25. URL: https://www.researchgate.net/publication/286812048_1_Phraseology_and_linguistic_theory_A_brief_survey (дата звернення: 30.10.2021).

Довідникові джерела

74. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1990. 685 с.

75. Справочник фраз и выражений английского языка. Correctenglish.ru. Все необходимое для изучения и практики английского языка : веб-сайт. URL: <http://www.correctenglish.ru/reference/> (дата звернення: 01.11.2021).

76. Idiom. Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus : веб-сайт. URL:

<https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/idiom> (дата звернення: 30.10.2021).

Ілюстративні джерела

77. BBC : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com> (дата звернення: 09.11.2021).

78. CNN : веб-сайт. URL: <https://edition.cnn.com> (дата звернення: 09.11.2021).

79. Die Zeit : веб-сайт. URL: <https://www.zeit.de> (дата звернення: 11.11.2021).

80. Die Welt : веб-сайт. URL: <https://www.welt.de> (дата звернення: 11.11.2021).

81. Focus Online : веб-сайт. URL: <https://www.focus.de> (дата звернення: 11.11.2021).

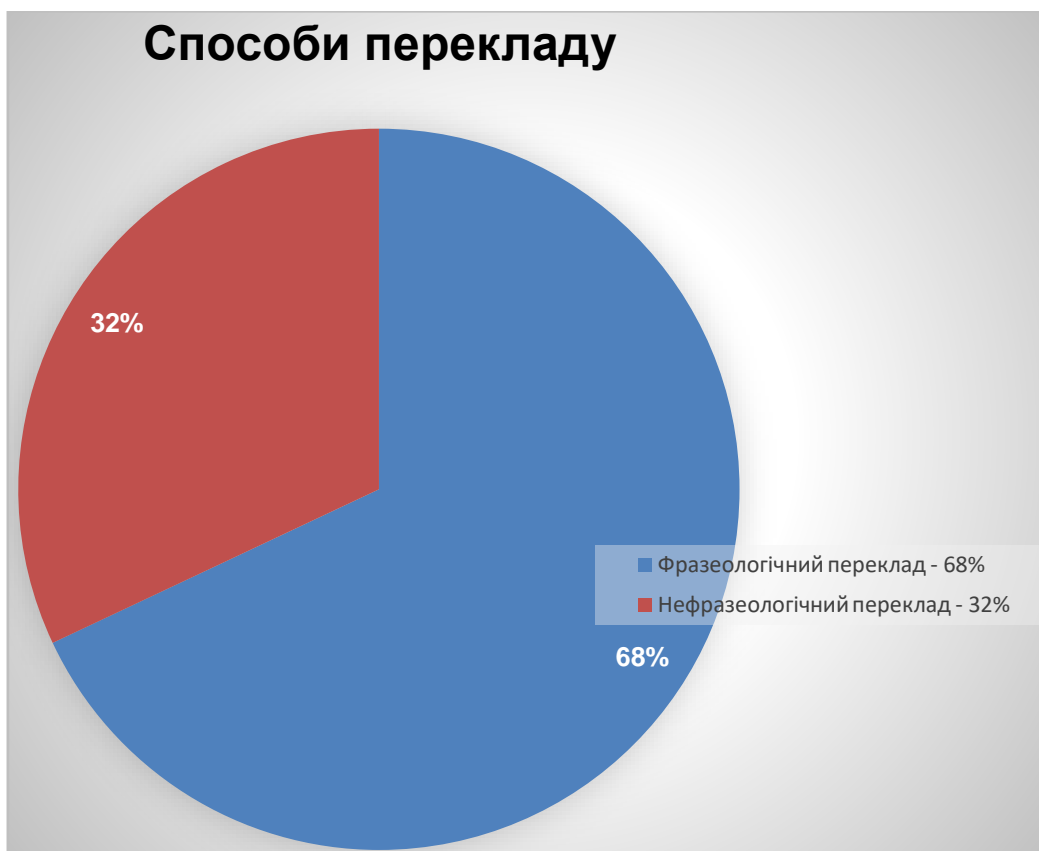
82. Global News World : веб-сайт. URL: <https://globalnews.ca> (дата
звернення: 09.11.2021).

83. Google News : веб-сайт. URL: <https://news.google.com> (дата
звернення: 11.11.2021).

84. Spiegel Online : веб-сайт. URL: <http://www.spiegel.de> (дата
звернення: 11.11.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні способи перекладу англійських і німецьких фразеологізмів українською мовою

**Засоби передачі англійських і німецьких фразеологізмів
фразеологічним і нефразеологічним способами перекладу**

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 102 с., 84 джерел.

Об'єкт дослідження: англійські та німецькі фразеологізми.

Предмет дослідження: структурно-семантичній аналіз англійських та німецьких фразеологізмів та їх переклад на українську мову (на матеріалі науково-популярних текстів).

Мета дипломної роботи: визначити поняття фразеологічної одиниці; дослідити основні особливості фразеологічної одиниці та її функції; проаналізувати функціонування цитати в мовленні; визначити соціокультурні особливості англійських та німецьких фразеологічних одиниць; проаналізувати основні засоби перекладу англійських та німецьких фразеологічних одиниць українською мовою.

Методи: дослідження фразеологізмів здійснюється у рамках комплексного підходу, що зумовило застосування сукупності лінгвістичних методів і аналізу фактичного матеріалу відповідно до мети та завдань роботи, що включають: метод текстового пошуку з подальшим узагальненням отриманих результатів; описовий метод; структурний метод; порівняльний і опозиційний метод.

Перший розділ теоретичного дослідження спрямований на аналіз змісту теми на основі наукових праць таких авторів, як Виноградов В.В., Шанський Н.М., Кунін А.В, Амосова Н.Н., Арсентьєва Е. Ф., Телія В. Н., та ін .

У другому розділі увага зосереджена на практичному аналізі використання різних перекладацьких методів для перекладу фразеологічних одиниць з німецької та англійської мови на українську.

Наукова новизна дослідження полягає в у порівняльній характеристиці засобів перекладу англійських та німецьких фразеологізмів, враховуючи їх соціокультурні особливості.

Практична цінність дослідження полягає в методологічному значенні роботи для перекладачів в області перекладу текстів художнього, наукового, технічного та ін. характеру.

Ключові слова: ФРАЗЕОЛОГІЗМ, ФРАЗЕОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ, ПЕРЕКЛАД, ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ.

SUMMARY

Diploma paper: 102 p., 84 sources.

The **object** of the research is English and German phraseology.

The **subject** of the research is structural and semantic analysis of English and German phraseology and their translation into Ukrainian (based on popular scientific texts).

The **purpose** of the research is to define the concept of phraseological unit; explore the main features of the phraseological unit and its functions; analyze the functioning of the quote in speech; identify socio-cultural peculiarities of English and German phraseological units; to analyze the main means of translating English and German phraseological units into Ukrainian.

Methods: the study of phraseology is carried out within a comprehensive approach, which led to the use of a set of linguistic methods and analysis of factual material in accordance with the purpose and objectives of the work, including: text search method with subsequent generalization of results; descriptive method; structural method; comparative and oppositional method.

The first section of the theoretical study is aimed at analyzing the content of the topic on the basis of scientific works of such authors as Vinogradov V.V., Shanskiy N.M., Kunin A.V., Amosova N.N., Arsentieva E.F., Telia V.N., etc .

The second section focuses on the practical analysis of the use of different translation methods for the translation of phraseological units from German and English into Ukrainian.

The scientific novelty of the study lies in the comparative characterization of the means of translation of English and German phraseology, taking into account their socio-cultural features.

The practical value of the study lies in the methodological significance of the work for translators in the field of translation of literary, scientific, technical and other texts.

Key words: PHRASEOLOGISM, PHRASEOLOGICAL UNIT,
TRANSLATION, MEANS OF TRANSLATION.

Отчет проверки уникальности текста

Дата проверки: 2022-01-25 02:04:27

Унікальність 89%

Отлично. Текст уникальный.

Текст

Л.К. Байрамова зазначає, що національно-культурна цінність фразеологізмів складається з трьох складових.

По-перше, вони відображають національну культуру невідокремлено, комплексно, усіма своїми елементами, взятими разом, тобто своїми ідіоматичними значеннями. Деякі фразеологізми називають також явища минулого і сьогодення певної країни, тому не мають прямих аналогів в інших національних культурах.

По-друге, фразеологізми відображають національну культуру диференційовано, одиницями свого складу. Деякі з таких слів належать до безеквівалентних.

По-третє, фразеологізми відображають певну національну культуру своїми прототипами, оскільки генетично вільні словосполучення описували певні звичаї, традиції, подробиці побуту і культури, історичні події та багато іншого [25, 59-62].

При перекладі деяких фразеологічних одиниць особливо яскраво виділяється зв'язок мови та культурних особливостей країни, у такому разі за змістом вони проявляють національне забарвлення. Тоді першочерговим завданням перекладача стає культурна адаптація подібних виразів, за якої можна досягти розуміння виразів в іншій культурі шляхом збереження їх еквівалентних властивостей, смислової та культурної сторін.

За визначенням мовознавця О.Д. Швейцера, переклад – це не тільки взаємодія мов, але й взаємодія культур. Процес перекладу «перетинає» не тільки мовну межу, але й культурну межу. При цьому новий текст повинен легко тлумачитися і відповідати всім нормам мови, якою він перекладається [71, 8].

А.Б. Буньятова звертає увагу на те, що культурні знання та відмінності становлять основну спрямованість перекладу. Кожна мова має свою структуровану реальність, як наслідок – неможливість перекладу. Основні аргументи проти можливості перекладу – переважно лінгвістичного характеру. Немає жодного слова у будь-якій мові, яке не мало б точного адресата в іншій мові. Неможливо також з граничною точністю перекласти поезію, що рясніє конотаціями і стилістичними особливостями. Основна проблема перекладу пов'язана зі ставленням до того, про що йдеться, бо те, що в одній країні нічого не означає, може бути соціально значущим в іншому регіоні. Матеріал, що перекладається, може спиратися на історичні, психологічні та ідеологічні відмінності між двома культурами, що беруть участь у процесі перекладу. Перекладач є відповідальним з погляду розуміння і, крім того, знання автора ідеології. Таким чином, перекладач стає посередником між двома мовами, а іноді й між двома культурами, які говорять однією мовою [29, 60-64].

Вплив культури на переклад може виявлятися у різних формах. І.І. Чиронова звертає увагу на те, що можна виділити кілька культурно детермінованих факторів, які впливають на процес як одномовної, так і двомовної комунікації та викликають труднощі під час перекладу:

1. Національно-культурні семантичні ознаки лексичних одиниць у двох мовах;
2. Відмінності у реальній дійсності, що відображають специфіку життя, традицій, політичного устрою тощо;
3. Особливості наївної мовної картини світу, що відображають звичайні уявлення та помилки носіїв мови про світ;
4. Культурні знання у широкому сенсі, починаючи з фонових знань про неминучі культурні цінності певного народу і закінчуючи інформацією про правила поведінки і спілкування.

Таким чином, перед перекладачем часто постає питання, яким чином передати у тексті перекладу елементи культурної картини світу, представлені імпліцитно в оригіналі. Ступінь складності цієї проблеми залежить від того, наскільки великі культурні та мовні відмінності між двома мовами та культурами [94].

Наразі, перекладачі набагато більшою мірою, ніж раніше, концентруються на досягненні взаєморозуміння у галузі культур та ефективності культурного діалогу. С.Г. Тер-Мінасова вважає, що діалог культур – це пізнання іншої

культури через свою, а своєю – через іншу культуру шляхом культурної інтерпретації та адаптації цих культур одна до одної в умовах смислової розбіжності більшої частини обох культур [62, 17]. І це, у свою чергу, дозволяє зіставити культурні картини світу. Як вже відомо, текст – одиниця культури, і тому при перекладі потрібен комплексний підхід, який поєднує у собі власне лінгвістичну підготовку та знання соціокультурного контексту мови, з якої здійснюються переклад. Такий підхід дозволяє забезпечити адекватний переклад з іноземної мови на рідну. Таким чином, як зауважує М.О. Висилик, будь-який переклад – це інтерпретація, розшифровка сенсу, що стоїть за очевидним сенсом, усвідомлена чи несвідомо спроба подолати дистанцію між культурами комунікантів. Чим більше відмінностей у культурах, тим більше відмінностей у тлумаченні слів, поведінки та сенсів [30, 598-599].

Є.Ю. Кузьмінська розмірковує про те, що внутрішні прояви культури є пластом «невидимого» у тексті та імплікуються на рівні культурно чи соціально зумовлених цінностей, звичних способів мислення, поведінки, превалюючих суджень та оцінок. У зв'язку з цим фокус перекладачів більшою мірою зміщується з того, що можна побачити, почути, прочитати чи відчувати на те, якими засобами передається текст, що в ньому мається на увазі і як він сприймається. Те, якими засобами передається текст, є культурно обумовленим та створює значні проблеми при перекладі. Перш за все, культурна асиметрія сприйняття текстів зумовлюється як зовнішніми, так і внутрішніми причинами, що визначаються сукупністю ментальних категорій, прийнятих у суспільстві норм та правил поведінки, культурних цінностей та стереотипів. Тому найскладнішим є правильне тлумачення глибинних культурних сенсів, які сприймаються на несвідомому рівні, а тому те, що вважається позитивним в одній культурі, може бути негативно витлумачено в іншій [45, 315-322]. З вищезазначеного випливає питання принципової можливості культурологічної перекладаності текстів, і того яким чином перекладачеві враховувати елементи культури під час передачі змісту: експлікувати цей культурний зміст чи, навпаки, нівелювати різницю між культурами. Цієї проблематики перекладу торкається у своєму дослідженні У. Еко. Він зазначає, що для того, щоб зрозуміти певний текст (і щоб його перекласти), потрібно висунути гіпотезу про можливий світ, який він репрезентує. Це означає, що за відсутності адекватних ознак переклад має ґрунтуватися на кон'юнктурі. Тобто, враховуючи весь спектр змісту, що надається словниковою статтею (енциклопедичними відомостями), перекладач повинен вибрати найвірогідніше і резонне значення або зміст, що найбільш підходить у цьому контексті та в цьому можливому світі [73, 76].

Н.В. Тимко свідчить, що є дві принципово відмінні стратегії передачі культурологічного змісту вихідного тексту. Перша полягає у тому, що культура

носіїв однієї мови (мови оригіналу) адаптується до сприйняття носіїв іншої мови (мови перекладу): пом'якшуються відмінності культур, вузько специфічне замінюється більш загальним (генералізація) чи подібним (адекватна заміна). Інша стратегія полягає у зворотному: читач переноситься у світ культури носіїв мови оригіналу: культурні відмінності часом навіть підкреслюються (вживанням великої кількості транслітерацій). В обох стратегіях вживаються явні та імпліцитні роз'яснення (примітки) перекладача. Першу стратегію можна назвати сильною адаптацією, а другу – слабкою. Вибір сильної або слабкої культурної адаптації визначається тим місцем, яке займає культурна своєрідність у системі художніх цінностей твору [63, 225].

Підсумовуючи дослідження, стає очевидним, що перекладач у своїй діяльності повинен ґрунтуватися на глибоких знаннях культури мови оригіналу, намагатися всіма доступними йому засобами наблизити читача до розуміння перекладеного твору, не дозволяючи тексту при цьому втрачати його культурні особливості. Необхідність адаптувати культурно детерміновані тексти при перекладі призвела до розуміння того, що переклад не є актом лише лінгвістичного перенесення, а виходить далеко за межі перемикання з одного мовного коду на інший, фактично являючи собою компроміс між двома картинами світу та двома культурами. Вибір відповідного прийому перекладу залежить від функції тексту і від мети перекладу, хоча на нього можуть впливати й інші, більш суб'єктивні фактори, наприклад, особисті естетичні переваги перекладача. Перекладач фактично сам вирішує питання, наскільки необхідно зберігати фонову інформацію або «місцевий колорит» твору у перекладі, або до якої міри він повинен скорочувати географічну та культурну відстань між різними світами.

Источники

- <https://dspace.lgpu.org/bitstream/123456789/2762/1/Krysalo.pdf> (7%)
- <https://ua-referat.com/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%BD%> (5%)
- https://revolution.allbest.ru/languages/00929731_0.html (4%)
- <https://docplayer.net/49995598-Metodi-dagnostiki-psihichnogo-rozvitku-ditey.html> (2%)
- <https://docplayer.net/75872436-Strategiya-innovaciynogo-rozvitku-ekonomiki-ta-socialnoyi-sferi-ukrayini.html> (2%)
- http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Nesterova/d_Nesterova.pdf (2%)